

castellum

VERENIGING VOOR LOKALE GESCHIEDENIS
VAN KALKEN EN LAARNE

www.waldack.be/castellum

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
JAARGANG XXII – NR. 1 – MAART 2005

Provincie
Oost-Vlaanderen
Centrale Bibliotheek

castellum

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE VERENIGING VOOR LOKALE GESCHIEDENIS VAN KALKEN EN LAARNE

BESTUUR

- Erevoorzitter: **Jonkheer de Pessemier 's Gravendries,**
Slot van Laarne, 9270 Laarne
- Voorzitter: **Marcel Meys,**
Kruisenstraat 31, 9270 Kalken, tel. 09 367 55 06
- Secretaris: **André Van De Sompel,**
Kruisenstraat 70, 9270 Kalken, tel. 09 367 83 54
- Penningmeester: **Lieven Hanselaer,**
Koffiestraat 61, 9270 Kalken
- Bibliothecharis: **Antoon Afschrift,**
Brandemanstraat 93, 9270 Laarne
- Redactiesecr.: **Eric Balthau,**
Termstraat 80, 9270 Laarne
- Leden **Dirk Clerick,**
Nerenweg 72, 9270 Kalken
Luc De Ruyver,
Apostelhuizen 8a, 9270 Kalken
Johan R.J. De Wilde,
Varensbos 29, 9920 Lovendegem
Felix Waldack,
J. Van De Veldestraat 7, 9270 Kalken,
tel. & fax 09 367 80 92 - e-mail: felix@waldack.be

Verantwoordelijke uitgever:
Marcel Meys,
Kruisenstraat 31, 9270 Kalken

EDITORIAAL

Met het ingaan van de lente is het bestuur van onze vereniging blij u opnieuw een nummer van ons tijdschrift te kunnen aanbieden. Deze keer werd gekozen voor een grote verscheidenheid van artikels. Ons bestuurslid Luc De Ruyver gaat in op de toch wel lugubere praktijk van lijkschouwingen naar aanleiding van verdachte overlijdens in Kalken in de 18de eeuw. Johan De Wilde illustreert in zijn artikel dat de lokale toneeltraditie in Laarne, die de afgelopen dertig jaar bloeide met de oprichting van verschillende verenigingen, teruggaat tot het begin van de 19de eeuw of waarschijnlijk zelfs tot het einde van de 18de eeuw. We zijn echter vooral blij dat het hoofdartikel nu eens geschreven werd door iemand die niet tot onze bestuurskring behoort. Gertjan De Wilde ging op zoek naar zijn voorouders tot het midden van de 19de eeuw. Het resultaat is een stuk plaatselijke sociale geschiedenis dat ongetwijfeld voor vele van onze lezers herkenbaar zal zijn. We hopen bovendien dat we in de toekomst nog vaker de gelegenheid zullen krijgen om het werk van plaatselijke genealogen en historici te publiceren.

Het bestuur van onze vereniging is intussen actief als nooit tevoren. Zoals uit zijn artikel blijkt is André Van De Sompel volop bezig met een tentoonstelling voor de Erfgoeddag op 17 april 2005 op basis van de lokale Kalkense krant *De Scheldegalm*. Op 11 september 2005 wordt de 17de Open Monumentendag georganiseerd door een comité waarin, naast vertegenwoordigers van het gemeentebestuur en enkele plaatselijke organisaties, ook enkele bestuursleden van onze vereniging zetelen. Thema dit jaar is "*Hout*". Daarbij zullen de klassieke monumenten in Laarne en Kalken bekeken worden vanuit deze specifieke invalshoek maar zullen ook nieuwe aspecten van de plaatselijke geschiedenis belicht worden. Op vrijdag 26 oktober 2005 om 20 u houdt ons bestuurslid Johan De Wilde een nieuwe voordracht in de reeks over de heksenprocessen in Laarne. Deze keer gaat het over "Josyne Luyckx, onvoorwaardelijk vrijgesproken". De voordracht gaat door in de nieuwe raadzaal van het gemeentehuis en de toegang is gratis.

Ook onze voorzitter Marcel Meys is in zijn pen gekropen. Recent publiceerde hij met medewerking van Noël Vanrolleghem *Staten van Goed van Kalken 1612-1700*. Dit werk omvat 557 staten van goed, wezenrekeningen, verkavelingen, rekwesten en liquidaties van de parochie Kalken, allen oorspronkelijk opgemaakt in de 17de eeuw. Marcel Meys heeft er 30 jaar speurwerk naar het wel en wee van de Kalkenaars in deze periode opzitten en dit werk van 252 bladzijden is dan ook één van de resultaten van zijn opzoekingen. De publicatie wordt uitgegeven door de

Vlaamse Vereniging voor Familiekunde Gent - Digitaal Archief die reeds 75 publicaties op haar actief heeft. Al deze publicaties hebben tot doel de genealogen van Oost-Vlaanderen te helpen in hun opzoeken. Het boek kost 18 euro. Leden van *Castellum* kunnen echter een korting van 2 euro krijgen op voorwaarde dat zij het boek bestellen via onze vereniging. Geïnteresseerde leden nemen daartoe best contact op met secretaris André Van De Sompel.

Koken kost uiteraard geld. Tot ons genoegen hebben we vastgesteld dat enkele leden reeds hun lidgeld voor 2005 betaald hebben. Leden die nog niet betaald hebben, vinden hierbij een overschrijvingsformulier. Wij danken u voor het vertrouwen en wensen u veel leesgenot.

Eric Balthau

LIJKSCHOUWINGEN IN KALKEN IN DE 17de EN 18de EEUW

Luc De Ruyver

Hippocrates die in 405 voor onze tijdrekening leefde, was vooruitstrevend door zijn anatomische tekeningen op basis van onderzoek van skeletten van apen en honden. Claudius Galenus zag reeds een grote fysieke gelijkenis tussen apen en mensen. Leonardo Da Vinci (° 1452) begon lijken te ontleden, wat de grondslag betekende voor de anatomie¹. Een belangrijke figuur in de geneeskunde was de Vlaming Andreas Vesalius (° Brussel 31/12/1514), zoon van Andreas (hofapotheker van keizer Karel V) en Elisabeth Crabbe. Hij werd student in Leuven in 1529 en ging op 19-jarige leeftijd in Parijs studeren, maar moest in 1536 wegens de oorlog tussen keizer Karel en François I van Frankrijk naar Leuven terugkeren. Vesalius bouwde een eerste skelet uit de beenderen van een jonge student en kreeg het voorrecht een lijkschouwing te verrichten. In 1537 mocht hij aan de universiteit van Padua als doctor in de geneeskunde anatomie doceren. Hij liet door zijn studenten een lijk uit het graf weghalen en slaagde erin dit te skeletteren met een zelf ontworpen techniek die tot op heden grotendeels ongewijzigd bleef².

Ondanks de schrik voor vernieuwing probeerde men in het Ancien Regime ook op een of andere manier rechtvaardigheid te bekomen door bij wet bepaalde gebruiken vast te leggen, enerzijds door een sterk kerkelijk geïnspireerd recht (huwelijken, dopen en overlijden vastleggen, ...) en anderzijds door een strafrecht met strenge sancties. De "contentieuze jurisdictie" werd opgedeeld in criminele en civiele zaken. Die criminele zaken werden ook ingeschreven in een register: de "rol" waarin verklaringen (attestaties), ondervragingen (interrogatoria), bekentenissen (confessiën), gerechtelijke uitspraken (sententies) en lijkschouwingen (visitaties) werden opgetekend³. Bij een verdacht overlijden (verdrinking, ophanging, ...) werd er een wetsdokter bijgehaald die in naam van de lokale baljuw en de leenmannen de dood vaststelde en eventueel bepaalde of het om een ongeluk, ziekte of moord ging. Er werd dan ook een verslag opgemaakt dat ondertekend werd door de arts en de griffier van de parochie. Ter illustratie geven we hier een overzicht van enkele bewaard gebleven verslagen (we zijn er ons terdege van bewust dat er ondertussen wel optekeningen van lijkschouwingen verloren gegaan zijn). Om ziekten tegen te gaan werd het

¹ De Standaard 28/01/2001

² LINDEBOOM G.A., *Andreas Vesalius and his opus magnum: a biographical sketch and an introduction to the Fabrica*, Nieuwendijk, 1975.

³ <http://www.wazaman.org/genealogie-a-z/>

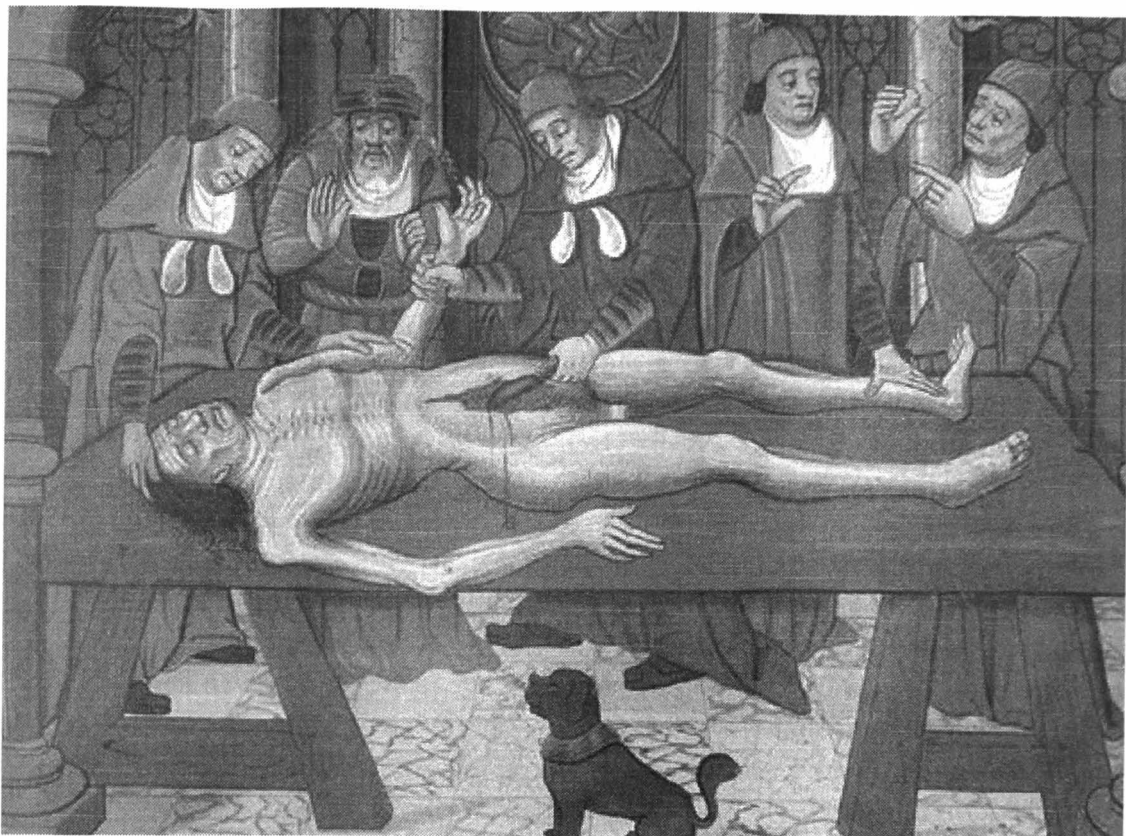

Fig. 1: Dissectie van een mannenlijk in de 15de eeuw (uit Barthélemy l'Anglais, Liber de proprietatibus rerum, handschrift van het einde van de 15de eeuw, Bibliothèque nationale de France, Parijs).

lijk zo snel mogelijk begraven, ook al was de zaak nog niet duidelijk of de eventuele dader van een doodslag of moord nog niet gevat. Ook dit werd vermeld in het verslag.

De lijkschouwingen vinden we in het Oud archief Kalken, bundel 116, bewaard in het rijksarchief te Beveren, maar ook in de oudere wettelijke passeringen van Kalken. De meeste stukken die bewaard bleven, dateren uit de eerste helft van de 18de eeuw. We kunnen deze ruwweg opdelen in de drenkelingen, de zelfmoorden, de moorden en de ongevallen. We laten dan ook niet na enkele voorbeelden te geven en de verschillende feiten te vermelden.

DE MOORDEN

In 1668 werd de volgende macabere ontdekking gedaan: een soldaat werd op het land van Joannes Stalens gevonden in *den Nerenheirwech* (thans de Nerenweg). De echtgenote van het slachtoffer kon hem identificeren, maar de dader bleek onbe-

kend ⁴.

Op 20 maart 1703 werd het lijk van een zekere Jan De Schaepmeestere gevonden in de herberg van Jacques De Veirman, het dode lichaam vertoonde hoofdwonden ⁵.

Op 23 maart 1745 werd de 25 jarige Cornelis Van Damme, zoon van Louijs, dood aangetroffen in de paardenstal ten hove van Bertholomeus Velleman in de wijk Schriek. Hij bleek doodgeschoten te zijn *door ballen van fusique pistolen, ofte ander schietgheweere ... oock door het herte*. Er werd echter met geen woord over een eventuele dader gerept!

DE ZELFMOORD

In 1705 werd het lijk van Pieter Van den Bossche, *jonghman, van de aude van ontrent seventhien a achthien jaren*, dood gevonden in het huis van zijn vader Jan waar hij woonachtig was. Hij stierf door ophanging.

DE VERDRINKINGSDOOD

De verdrinkingsdood kwam vrij vaak voor. Wanneer een kind of volwassene verongelukte werd er ook een wetsdokter bijgehaald om de doodsoorzaak vast te stellen. Dit was het geval in 1707 toen de vijfjarige Theresia De Poo(r)ter in een gracht ver

⁴ ... een dood lichaem op een stuck lants toebehoorende Joan(ne)s Stalens gheleghen binnen dese prochie op het quartier ghenaempt het westende bij den nerenherwech alwaer hetzelve doode lichaem in de aerde gegraven was" ... "vijf wonden op de rechterzyde van zyn hoofd mitsgaders het kaeckbeen geslaegen ende de schotel ghebarsten waer vlot de doodt is gecauseert .. metten 1^{en} dach van de marte 1668 als wanneer t'selve doode lichaem naer den noene op het kerckhof van dese prochie is begraven gheworden allen naer datter ghecommen geweest zynde zeker vrouwe synde gelegerd binnen de prochie van Laerne, de welcke was verclaerende dat het was geweest haren man soldaet van den compagnie het regiment dat vanden Grave Verthyn sonder dat wy tot noch toe connen achterhaelen wie den zelve doodslach mach hebben promieteert.

⁵ Actum den twintichsten meerte 1703, present ende overstaen van dh(ee)r Mattheus Janssens Bailliu, Pieter Bauwens, Jan Velleman, Gisbert Guill(aum)e Van Mossevelde, Pieter Van Doorne & Niclaes De Backere, mannen van leene, midtsg(aeders) Barth(o)l(omeu)s Hubrecht burghm(eeste)re & Balthasar Vander Swalmen schepenen der prochie, heerelyckhede ende leenhove van Calcken ende van den Nieuwengavere : ten voornoemden daeghe heeft Carel De Caluwe, meester cherurgijn binnen dese voorn(oemde) prochie ter presentie vande bovenschreven persoonen ghevisiteert het doodt lichaem van Jan De Schaepmeestere, jonghman, audt ontrent de twintich jaeren doodt ghevonden ten huijse van Jaecques De Veerman tavernier woonende in den gauden appel binnen de voorseijde prochie, in den deurganck vande voordeure, naer de achterdeure, ende naer ghenomen incisue in sijn hoofd bij de selve visitatie bevonden gheschoten te syne met saet van onder door het cranium, ende waerdoor diversche saijen door het selve cranium tot in de erssenen sijn gepenetreert in de voughen dat de selve met abundantie van bloet besmet waeren wesende eene doodelycke wonde, ende oorsaecke van syne doodt, ende mannen van leene midssch burghm(eeste)re ende schepenen consenteren voor soo veele hun raect dat het selve lichaem begraven sal worden opde gheweyde aerde datum u lieden ... G Van Mossevelde 1703.

Fig. 2: Titelblad van het boek van Andreas Vesalius, *De humani corporis fabrica libri septem*, Bazel, 1543.

Fig. 3: Andreas Vesalius doet een dissectie op een vrouwenlijk (detail uit het titelblad van Andreas Vesalius, *De humani corporis fabrica libri septem*, Bazel, 1543).

dronk ⁶. Ook bij zelfmoord werd nagetrokken of er geen misdaad in het spel was voor zover dat uiteraard mogelijk was om dat te achterhalen ⁷.

⁶ 17 9ber 1707 Ten voornoemden daeghe heeft Carel De Caluwe Chirurgijn binnen dese prochie ende heerelijckhede van Calcken ... het dood lichaem van Tresia De Pooter f(ili)a Jans oudt ontrent de vijf jaeren doot gevonden jegens de straete inde gracht recht over de lochtinck van Baltasar Van Swalm ende suyt het lant van wed(uw)e Joos De Schaepm(eeste)r ende bij de selve visitatie achterhaelt ende ondervonden dat hetselve dochterken in de voorseijden gracht door het water was versmoort ende gestorven wese dese visitatie gedaen op het versoeck van het officie deser prochie ... G Van Mossevelde 1705 Carel De Caluwe.

⁷ 29 junij 1707 Ten voorn(oemden) daeghe hebben Carel De Caluwe ende Niclaes Fonteyne meesters cherurgijns binnen de prochie ende heerelijckhede van Calcken ter presen(tie) ende overstaene van Mattheus Janssens bailliu Jaecques Baten Joos Jansens Joos Drieghe ende Jan Verhult mannen van leene verclaert den voorn(oemden) Jaecques Baten Jan Vergult ende Jaecques Drieghe schepenen der voorn prochie ende leenhove gevisiteert het doot lichaem van Jaecq(ue)s De Meester f(iliu)s Adr(iaen)s jonckman t'sijne huijse op den solder hanghende met eene coorde aen sijnen hals, ende bijde selve visitatie achterhaelt ende ondervonden dat den voors(eijden) hals bevanghen is geweest door de voorn(oemde) coorde totdanich dat de asxira artenic besloten is geweest waerdoore nootsaeckelijck de doot moste volghen wesende dit aenschauw ofte visitatie gedaen op het versoeck van het officie deser prochie in teecken deser waerheijt hebben sij dese acte beneffens onsen gesworen greffier onderteekent Carel De Caluwe G Van Mossevelde N Fontaine 1707.

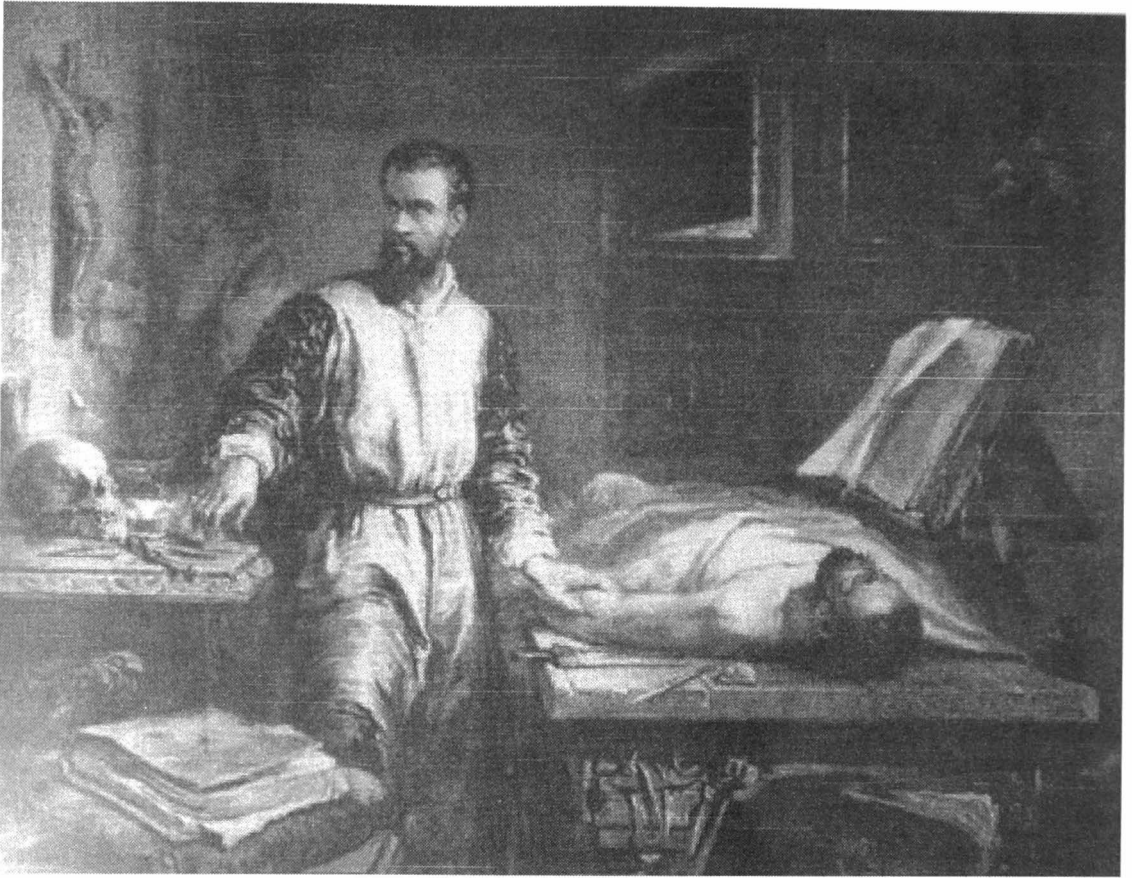

Fig. 4: Andreas Vesalius doet een dissectie van een mannenlijk (schilderij uit de 19de eeuw).

Op 31 januari 1713 werd het dode lichaam van een man gevonden die blijkbaar verdronken was. Gezien hij blijkbaar zijn godsdienstige plichten vervulde, werd hij in gewijde aarde begraven. Na de scheiding van kerk en staat zou het ondenkbaar worden dat men in dergelijk gerechtelijk document religieuze consequenties zou koppelen aan deze feiten ⁸.

In 1715 was het opnieuw een kind dat het slachtoffer geworden was van de verdrinkingsdood ⁹. Wanneer de persoon niet geïdentificeerd kon worden, werd wel een gedetailleerde beschrijving gegeven van voorkomen en kledij zodat identificatie later mogelijk zou worden. Om ziekten tegen te gaan moest men het lijk uiteraard

⁸ ... doot lichaam wesende een manspersoon ghevonden inden vaert ... sij hun hadden geïnformeert van diversche personen ja zelfs van vermoordens huysvrauwe, aldaer present sijn gheweest dat de voors(eijden) vermoorden persoon is gheweest goet rooms catholijck waerom sij hebben geconsenteert dat den voors(eijden) gevonden vermoort lichaam sal begraeven worden op de ghewijde aerde.

⁹ ... het doot lichaam van Judocus Bracke filius Joos oudt vier jaeren en half doot gevonden ... het kint in dese voorseijden gracht door het water is vermoort gestorven.

zo snel mogelijk begraven ¹⁰.

Catharine Van Peteghem, dochter van Charles, werd op 16 mei 1732 levenloos uit de gracht aan de hofstede van Jacobus Vander Schueren opgevist. Er werden geen kwetsuren gevonden die de dood tot gevolg konden hebben, waardoor dat waarschijnlijk betekende dat het kind het slachtoffer werd van de verdrinkingsdood.

Een jaar later, op 31 augustus 1733, werd ten huize van Philips De Mulder in een *brasheemer beth dan dhelft gevult met waeter* het tweejarig kind van *selven De Mulder* gevonden. Ook hier betrof het een verdrinkingsdood.

Ten huize van Pieter De Maesschalck, zoon van Jacques, werd op 4 oktober 1737 in zijn woonst in de wijk Eesvelde zijn twee jaren oud dochttertje aangetroffen dat ook de verdrinkingsdood was gestorven. Dit bleek uit het feit dat ze opgezwollen was en haar vingers gekruist waren.

Op 19 december 1740 werd het verdronken lichaam van Joos Verveken, de 20-jarige ongehuwde zoon van Pieter, door Jan en Jacobus De Letter met hun schuit gevonden aan het *Wetters sluizeken*.

DE ANDERE ONGEVALLen, NATUURLIJKE OF NIET BEPAALDE DOOD

Livijneken Van Rijsselberghe, dochter van Lieven, vier jaar oud, werd op 13 januari 1713 ten gevolge van zware brandwonden aan de ouderlijke woonst dood bevonden door de artsen van Kalken.

Op 11 januari 1709 werd het dood lichaam van Pierijntjen Matthijs aangetroffen ¹¹. De 84-jarige echtgenote van Jan Baes werd op haar bed gevonden ¹².

Op 13 juli 1713 werd in de woning van Marie Vanden Abbeele een schedel teruggevonden die werd beschreven zonder dat het slachtoffer kon geïdentificeerd wor-

¹⁰ 26 maerte 1713 meester Carel de Caluwe meester chirusijn ... seker onbekende vrouwpersoon ghevonden in de bruchtstraete dicht bij den grootden heirwegh aen de paertije lants compiterende aen dhoirs L(ieve)n Van Rijsselberghe tot Laern de welcke voors(eijde) doode vrouwpersoon aen hadde dese naervolghende cleederen eerste een saije rocklijf overdeekt met bruyne stoffe eenen bruynen rock een wit bommesijne corset en eenen witten snuytdoeck een paer ... (bladzijde beschadigd) een paer schoenen ghestreckt met gaerenlintiens ende eene treckmutse met een coebaete alwaer in bevonden es eenen kerckboeck, eenen paternoster een blauw vaentien van onze lieve vrouwe met eenigh clossen om spelle werck te maecken met eenighe stucken van pepercoecke ende hadde in haeren sack drie stuyvers en alf van hebbende aen haer recht been eene fistelle de welcke den onderschreven chirursijn oordeelt en vast betrauwte dat de selve vrouwpersoon soude ghehadt hebben eene careiren in haer hoofd door dien dat er uyt haeren neuse was loopende ofte vloeyende eenighe materie ofte hetter vermyngelt met waeter waerdoor zy naer alle waerschijnlijckheijdt in den gracht moedt gheduijselt zijn alwaer zij daernaer is vermoord ... de voorseijde vrouw soude wonachtigh zijn binnen de prochie van Boom F N Van Broeke 1713.

¹¹ Beveren, Rijksarchief, Oud Archief Kalken, nr. 116.

¹² Beveren, Rijksarchief, Oud Archief Kalken, Overlijdensregisters, 1604-1796 (microfilm in het Documentatiecentrum te Melle).

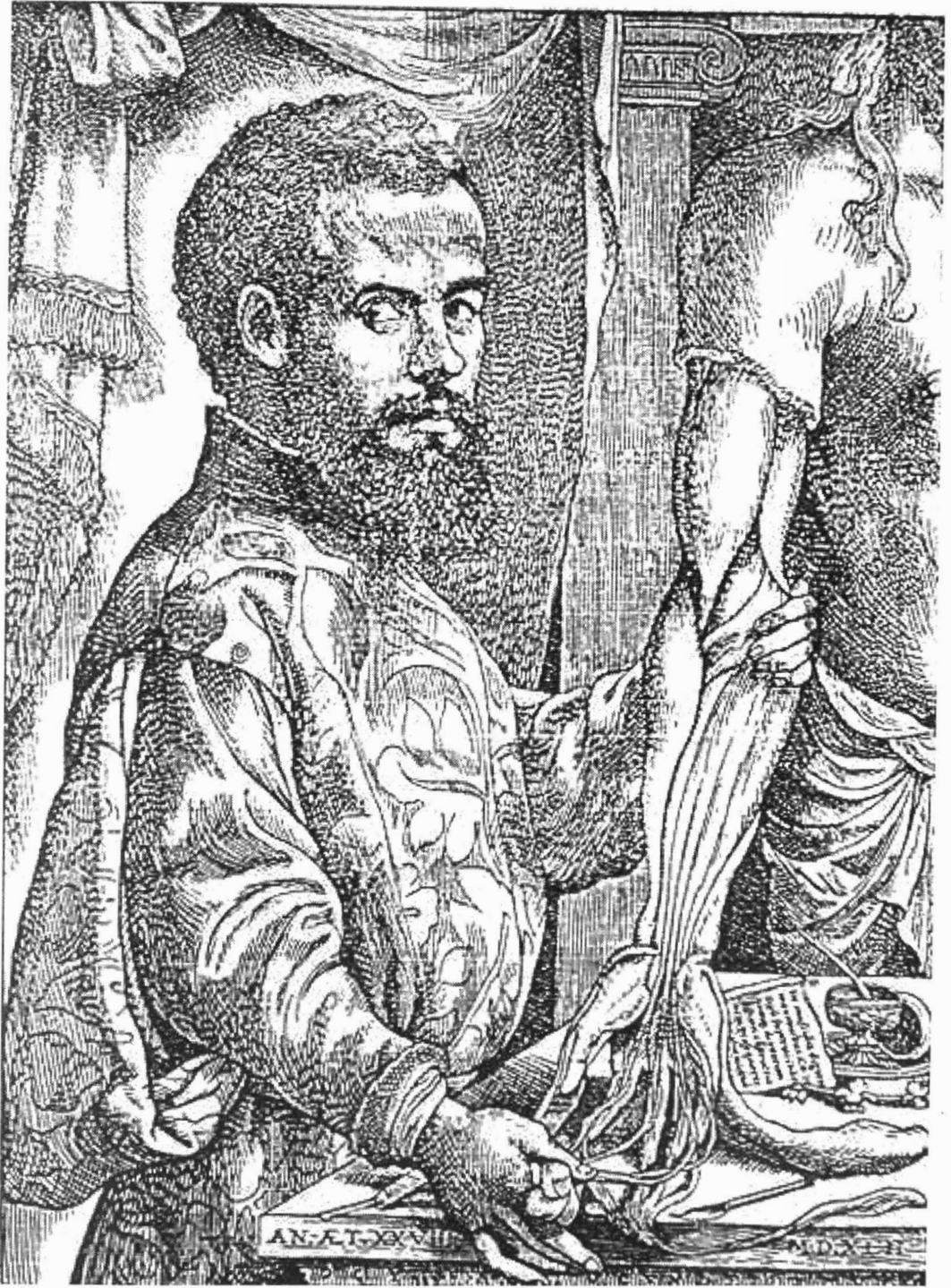

Fig. 5: Andreas Vesalius toont een gedissecteerde arm (uit Andreas Vesalius, De humani corporis fabrica libri septem, Bazel, 1543).

Fig. 6: Halfontbonden lijk, vermoedelijk van een opgehangen misdadiger (uit Andreas Vesalius, *De humani corporis fabrica libri septem*, Bazel, 1543).

Fig. 7: *De anatomieles van dokter Tulp*, door Rembrandt van Rijn, 1632.

den ¹³.

Op 29 december 1714 stelden Geeraerdus Poelman en Carele De Caluwe als aangestelde artsen vast dat *Jan Van Heirwegh ghetrauwte gheweest met Lauwereijntien Pieters* overleden zou zijn aan *eene maligne sieckte* waarvan de symptomen *uijtslach* en *blauwe pleckxkens* waren, aldus eerst vermelde arts die de overledene verschillende dagen voor zijn overlijden opgevolgd had. Verder waren er blauwe plekken op de rechterarm en langwerpige plekken op zijn billen te zien. Bij de autopsie werd de darm ontleed en zwart bevonden door verbranding *waerschijnlijk is voort ghecommen van het stellen van eene elisterie ofte lavement, ende den voorseijden meester Bauduijn Dekegele seght voorders dat de moeder met haeren knecht ontrent de vierentwintigh uren daernaer om hem zyn ghecommen segghende dat ... verbrandt was ende dat haer sone sieck was.*

Op 9 juli 1721 werd Gillis Bauwens dood gevonden aan de gracht aan het land van Joos Rogiers aan *d'assels*. Zijn hoofd vertoonde een wonde van twee duimen groot.

¹³ *...ten huyse van Marie Van den Abbeele weduwe van Lieven vande Velde wonachtich binnen dese prochie van Calcken ende aldaer afghehaelt een stuck van een schotel van eenen mensch ofte kindt emmers het achtte deel van (de) herselcranium synde theenemaal drooghe ende van binnen ten deele wat roodachtigh ende hebben het voorseijde stuck vande schotel ofte ghebeente bij forme van consignatie ghelaeten onder den onderschreven greffier Lieven De Ridder N Van Doorne Velleman F N Van (den) Broeke 1713.*

Fig. 8: *De anatomieles van professor Deyman, door Rembrandt van Rijn, 1656.*

Gillis De Keghel, zoon van Bertholomeus, 3 jaar oud, werd op 14 maart 1730 dood gevonden.

Op 21 februari 1735 werd op de *tarweacker* een lijk gevonden, waarschijnlijk van Cornelis Meyer, aldus diens zoon en schoonzoon. Het lijk mocht ook in gewijde aarde worden begraven.

Op het hof van Jan De Meijer op den hooghen driesch op den schootcant van den gracht ofte waeterput werd op 19 oktober 1739 Catharina, de tweejarige dochter van Jan De Meyer, dood gevonden en *gevisiteerd* door Adriaenssens, licentiaat in de medicijnen.

Op 10 november 1739 werd de dood vastgesteld van Philippus Fignard, ongeveer 32 jaar, en van Andries Pattard, ongeveer 27 jaar, *beede inwoonders der stadt Ghendt*. Als doodsoorzaak werd opgegeven dat *sij door den damp van een confoir met brandende backers colen sauden versmacht wesen* als schippers.

In de *Bontinckstraete* werd op 18 februari 1741 het dode lichaam van de 30-jarige dochter van Pieter Saeij uit Lokeren aangetroffen. De arts verklaarde dat *de selve dochter ghestorven is van inwendighe sieckte sonder dat sij daeraen eenighe uijt-wendighe teecken en bevonden heeft*.

Elisabeth De Beir, huisvrouw van Pieter De Wilde, zoon van Marijn, werd op 16 oktober 1745 dood gevonden.

ENKELE STUKKEN UIT DE TWEEDE HELFT VAN DE 18DE EEUW

Een interessant stuk dat niet bij de lijkschouwingen thuishoort maar verkeerd werd geklasseerd, is bruikbaar voor zowel genealogen als heemkundigen. In de Ekkergerm-parochie te Gent werd bij een vroedvrouw een kind geboren waarvan de moeder verklaarde afkomstig te zijn uit Kalken. Tijdens de bevalling verklaarde zij ook wie de natuurlijke vader van het kind was ¹⁴.

De niet nader vernoemde huisvrouw van Jacobus Dierick werd op 23 januari 1792 met een gebroken hals *door den val van eenighen elsen mutsaert* op haar hofstede gevonden zonder dat men andere wonden kon vaststellen.

Het blijkt dus dat destijds de verdachte overlijdens werden vastgesteld door een arts en dat er een kort verslag van één of twee bladzijden werd opgemaakt. Nooit was er sprake van een eventuele dader bij een moord in zo'n verslag. Dat werd waarschijnlijk enkel maar in processen en vonnissen vermeld. Er waren wel geregeld getuigen, bijvoorbeeld de verwanten van de overledenen of diegenen die het lijk gevonden hadden.

¹⁴ *Compareerde voor den Seer Eerw(eer)de Heere official des Bisdoms van Ghendt in persooene Barbara Van Hof weduwe van Caerel Baert geswoorne vroedevrauwe woonende binnen dese stadt Gendt in het Schauwevegerstraetien sorterende onder de p(roc)hiaele van Sint Martens Ackergem de welcke onder Solemmeelen eede in onse handen ghepresteert heeft verclaert woonachtigh te wesen als dat t'haeren huijse op den sestienden februarij 1744 intrent den middagh is gecommen seker dochter met den aerbeijt op den hals haer noemende Joosijne De Wilde geboortigh van de prochie van Calcken ende soo de voorseijde dochter aende comparante voorts seijde hadde so twee jaeren in qualiteijt van dienstmaerte gewoont ten huijse van sieur Jaecquemijns coopman woonende binnen dese stadt ten eijnde van ten huijse vande comparante te verlossen van kinde, verclaerende de comparante dat de voorseijde Joosine De Wilde ten voorseijden daege des s avonts thaeren huijse is verlost van eene dochter, alsmede van de voorseijde Joosine De Wilde inden meesten baerens nood geweest synde hin handen van de comparante onder eedt verclaert heeft als dat van haer alsdan aenstaende te baeren kint was den waerachtigen vader sekeren Pieter Braecke jonghman soo sy seijde ende woonende in het cleijnlant achter hulst met voorder declaratie dat den selven Braecke was den swaeger van haer broeder alsmede dat hij was vande gereformeerde religie verclaerende de comparante voorts dat sij daeghs daer naer wesende den seventhinden feb(rua)rij 1744 het voors(eijd)e kint ten doope heeft gedraegen inde p(roch)iale kercke van Sinte Marten t'Ackergem ende aldaer gedoopt is geworden ende genaemt Pietermelle onwettigh kint vanden voors(eijd)en P(iete)r Braecke ende Joosyne De Wilde eijndelinghe verclaert de comp(aran)te dat de voors(eijd)e Joosynde De Wilde vuijt haeren huijse is vertrocken op den 24^{en} van de voors(eijd)en maent feb(rua)rij ende dat sy aende comp(aran)te alsdan ghedeclareert heeft dat sij was gaende naer de prochie van Vuijbergen actum den elfsten maerte 1744.*

DE AFWIJZING VAN EEN AANVRAAG VOOR TONEELOPVOERINGEN IN LAARNE (1820)

Johan R.J. De Wilde

Een verzoekschrift

In het najaar van 1819 bevond zich tussen de post voor de Gedeputeerde Staten van de provincie Oost-Vlaanderen een verzoekschrift uit Laarne. Daarin verklaarden vier mannen dat zij waren *bewoogen door de begeerte om een nuttig voorwerp op te richten onder de benoeming van eene Rhétoriesche Maatschappij en te geeven vertoonningen enckelyk in de Hollandsche en Vlaemsche Taalen, zonder eenig inzicht van Eygen belang*. Zij vroegen daarom toestemming aan de provinciale overheid om in Laarne een dergelijke maatschappij op te richten ¹.

De Gedeputeerde Staten startten daarop een onderzoek naar de haalbaarheid van deze aanvraag. Zij stuurden ze door naar Ed. de Burbure, *le Commissaire Royal* in Dendermonde ², samen met het repertorium van de toneelstukken die in Laarne zouden worden gespeeld ³. Op aanwijzing van de Gedeputeerde Staten betrok de Burbure ook het gemeentebestuur van Laarne in het onderzoek. Hij schreef dit bestuur aan op 26 december 1819.

Een onderzoek

Na de ontvangst ervan, riep J.F. Peeters, de adjunct van Laarne, de gemeenteraad bijeen. Die boog zich op 31 januari 1820 over de kwestie. Toen bleek dat van de vier petitionarissen - met name P. De Meyer, Pr. Van Driessche, S. Van Driessche en B. Rogiers - alleen de eerstgenoemde een inwoner van Laarne was. Hij stond bekend als herbergier en zijn huis stond in de wijk Beervelde op meer dan een mijl afstand van het dorpscentrum van Laarne ⁴. De gemeenteraad voorzag dat men er - in geval van goedkeuring van de petitie - elke zondag en elke dag met toneelopvoeringen veldwachters heen zou moeten sturen om de orde te handhaven. Want het was

¹ Gent, Rijksarchief, Provinciaal archief, Hollands Fonds nr. 0078/10. Het dossiertje bestaat deels uit Nederlandstalige en deels uit Franstalige correspondentie.

² Districtscommissaris Philippe E.W.M. de Burbure.

³ Noch de titels, noch de toneelstukken bleven bewaard in het dossier. Wellicht werden zij na het afsluiten van het dossier terugbezorgd aan de aanvragers.

⁴ Vóór de oprichting van de gemeente Beervelde in 1921 had Laarne een wijk Beervelde. Dit was het gebied tussen de huidige Kloosterstraat (in het noorden), de Rivierstraat (in het oosten) de Zevestraat (in het zuiden) en de grens met Destelbergen (in het westen). Op kerkelijk vlak was de wijk Beervelde toen een *paroisse succursale composée des commune (sic) de Calcken, Destelbergen, Lockeren et Laerne*.

bekend dat bij dit genre van spektakels dikwijls relletjes voorkwamen. Bovendien bestond er een slechte verstandhouding tussen de jongeren van de gemeenten Laarne, Kalken, Destelbergen en Overmere.

Het merendeel van de acteurs bestond trouwens uit boerenzonen en knechten die dagelijks hun rol inoefenden en zo het werk van hun ouders of meesters verwaarloosden, zonder dat dit bijdroeg tot hun ontwikkeling (*sans devenir plus instruits*). De gemeenteraad, bestaande uit Livinus De Groote, P.F. Van Damme, Joannes Schelfhout en adjunct J.F. Peeters bracht dan ook een negatief advies uit. De burgemeester van Laarne liet daarop de petitie met het advies van de gemeenteraad aan de districtscommissaris in Dendermonde overmaken.

Op 1 februari 1820 verwerkte de Burbure deze gegevens in zijn antwoord aan de gouverneur. Hierbij hernam hij de argumentatie van de gemeenteraad van Laarne. Als bijkomende bezwarende omstandigheid voegde hij er nog het volgende aan toe. De burgemeester van Laarne had zich tot één van de petitionarissen gericht om het reglement van hun maatschappij op te vragen, evenals het repertorium van de geplande toneelstukken. Hij had als antwoord gekregen dat men niet wist wat een reglement was ⁵. En in plaats van een overzichtslijst kreeg hij de toneelstukken zelf. Het waren tragedies en komedies, die de burgemeester vervolgens aan de Burbure had toegestuurd. Voor de districtscommissaris was het zonneklaar: *l'intérêt du cabaretier est le principal objet que la petition a en vue*. De andere petitionarissen waren onwetend en behoorden tot *la basse classe des cultivateurs*. Hun verzoek moest daarom worden afgewezen.

De afwijzing

Op 17 februari 1820 liet de gouverneur een brief versturen naar herbergier Pieter De Meyer in Laarne. Hierin werd hem meegedeeld dat hij geen toestemming kreeg voor de oprichting van een toneelvereniging. De motivatie van de weigering was drieledig: hij alleen woonde in Laarne, zijn huis was te ver afgelegen om voor een degelijke ordehandhaving te kunnen zorgen en de maatschappij kon niet eens een behoorlijk reglement voorleggen.

Nabeschouwingen

Verschillende elementen uit het bovenstaande dossier zijn typisch voor de problematiek rond theatervoorstellingen in de late 18de en het begin van de 19de eeuw. De volgende elementen keren regelmatig terug: de lokalisatie van de opvoeringen bij een herberg, de actieve rol van de jeugd bij dergelijke initiatieven, de rol van de overheid en de motivatie voor het afwijzen van een aanvraag.

⁵ We kunnen hieraan toevoegen dat een rederijkerskamer normaliter ook een motto of kenspreuk had. Daarvan is in dit dossier evenmin sprake.

In de archivalia worden herbergen en toneelopvoeringen in één adem genoemd: men kan wel van een wetmatigheid spreken. Verwonderlijk is dit niet. De bevolking op het platteland zocht in die tijd sociaal contact en ontspanning in de herbergen. In Kalken werd in 1788 een (gewraakte) vertoning gehouden op de hofstede van Francis Van den Broucke *zynde voerman, herbergier ende doende de lantsneiringe*. Bij zijn herberg *den Appel* op de Kruisen had hij een schuur laten oprichten, die hij *met eene Kamer voor negen jaeren* had verhuurd aan de toneelspelers ⁶. In Drongen waren er toneelopvoeringen op het erf van herbergier Francies De Gruyter. In *Den Engel* op het Dorpsplein werden in 1764 zeven voorstellingen gegeven binnen een tijdsspanne van drie weken ⁷.

In Evergem kon men opvoeringen bijwonen in de herberg *De Swane* (1778).

Toneelstukken werden opgevoerd in een van de gebouwen van een herberg, maar soms ook op een podium in open lucht. Na elk bedrijf, of na het volledige toneelstuk werd ook "ballet" vertoond.

Het is opvallend hoe bij vele namen van toneelgroepen uit die periode de benaming "Jeugd" (*Jongheid*) optreedt. Dikwijls waren losse jongerengroeperingen de stuwende kracht achter dergelijke initiatieven. Denken wij maar aan de *Konstminnende Jongheyd* in Laarne (1774) ⁸, de *Reden-Rijm-konst-Minnende-ieverige Jongheid* van Waarschoot in 1777 ⁹ en de *minsaemige jonckheyt der prochie van Heusden* (1772) ¹⁰. Elke vereniging die zichzelf respecteerde, had een eigen kenspreuk of een motto. De *Gildebroeders van Rhetorica der Parochie en Heerlykhede van Kalken: D'onderdaenige aen de Correctie* (1788) ¹¹; de *Rhetorika* van Evergem-Doornzele: *Iver tot Kunst* (1793), de *maetschappij ofte Academie der Lesten Reden- en Rijmkundige wetenschappen* in Waarschoot: *Verslaet den haet, g'ontgaet veel kwaed*, enz ... Via dergelijke spreuken wou elke vereniging haar stichtend en didactisch doel propageren. Dit neemt niet weg dat het plattelandstheater in de eerste plaats een amusementsfunctie had; van echte toneelkunst stond het wat verder af ¹². De verenigingen stelden ook programmabrochures of *argumenten* op. Een studie van deze documenten leidde tot de volgende bevindingen. Toneelgroepen bestonden gemiddeld uit 20 tot 40 acteurs en 2 tot 10 figuranten. Die waren bijna allen afkomstig uit het dorp zelf, met een gemiddelde leeftijd van 23 jaar. De meeste waren

⁶ Gent, Rijksarchief, Raad van Vlaanderen nr. 27.641.

⁷ P. HUYS, "Zegen-prael van keyser Carel den VI." Een toneelopvoering in Drongen in 1764, *Dronghine*, IX, 1990, p. 92-101.

⁸ J. BROECKAERT. *Laerne*, Gent, 1862, p. 251, evenals F. DE POTTER EN J. BROECKAERT, *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, Vierde reeks, eerste deel, Gent, 1889, p. 84. J. Broeckart vermeldt optredens in 1774 en 1797, maar het is niet duidelijk of dit genootschap nog bestond in 1819.

⁹ A. DE VOS, *Geschiedenis van Waarschoot*, Waarschoot, 1990, deel 1, p. 224.

¹⁰ P. VAN HEESVELDE, Des représentations peu édifiantes. De minsaemige jonckheyt en de overheid in Heusden in 1772, *De Oost-Oudburg. Jaarboek*, XXXI, 1994, p. 113-124.

¹¹ Gent, Rijksarchief, Raad van Vlaanderen nr. 27.641.

ongehuwd en hadden weinig of geen onderwijs genoten. Ze werden gerekruteerd onder de keuterboeren en de laagste maatschappelijke niveaus. Men trof eerder uitzonderlijk vrouwen aan onder de acteurs, maar wellicht werden er wel vrouwen als danseressen ingezet ¹³. Deze ploegen voerden een soort totaalspektakel op, met als ingrediënten toneel, zang, dans, muziek en vuurwerk ¹⁴. In Aspelare zou de onervarenheid van de vuurwerkmakers bijna tot een uitslaande brand hebben geleid.

Het drukken van de programmabladen werd uitbesteed aan een drukker in een stad: de Kalkense *Witte Rooze* deed beroep op de weduwe Du Caju op de Vismarkt in Dendermonde ¹⁵, en een Drongense toneelgroep bestelde haar drukwerk bij Servaes Somers in Gent ¹⁶.

De overheid voerde daarentegen een politiek, die gericht was op een grotere disciplinerende van de arbeidskrachten. De ordonnantie van 21 juli 1779 beteugelde het herbergbezoek in het graafschap Vlaanderen en verbood o.m. de *conventicula* of gemengde jongerenbijeenkomsten. Zo wou zij geldverspilling tegengaan en de pluk-de-dag-mentaliteit op het platteland de wind uit de zeilen nemen ¹⁷.

Tot het einde van de 18de eeuw was het door de Plakkaten van Zijne Majesteit verboden *Eenige tonneelspelen of selfs andere publicque vertooningen te doen te zy met consent van den heere ende weth der plaetse, en naer goedtkeuringe van het spel door de gonne die het behoort*.

In laatste instantie lag de bevoegdheid voor het al dan niet toekennen van een vergunning om toneel te spelen bij de Geheime Raad. Hun weigering of toekenning gebeurde in samenspraak met de lokale overheid. Zo probeerde een jongerengroep uit Heusden in 1772 toestemming te krijgen van de Geheime Raad, hoewel de opperbaljuw, de wethouders én de pastoor van Heusden weigerachtig stonden tegenover hun initiatief¹⁸. Uiteindelijk zouden die jongeren bot vangen.

De te spelen toneelstukken moesten ook aan de pastoor of aan de landdeken ter goedkeuring worden voorgelegd. Het eerste is duidelijk geattesteerd in Waarschoot in 1787 ¹⁹. En voor wat hoort wat: in Drongen werden opvoeringen in 1764 opgedragen aan de dorpsheer, de prelaat en de prior van de abdij, de pastoor, de onderpastoor, de amman, de burgemeester, de schepenen en de griffier ²⁰. Ook in Evergem

¹² K. DEGRYSE, Sociale en materiële aspecten van het plattelandstheater in het Land van Aalst, rond 1780, in: *Liber Amicorum Achiel De Vos*, Evergem, 1989, p. 88.

¹³ Vrouwenrollen werden dus gespeeld door mannen.

¹⁴ K. DEGRYSE, Sociale en materiële aspecten..., p. 88 met verdere verwijzing.

¹⁵ Gent, Rijksarchief, Raad van Vlaanderen nr. 27.641.

¹⁶ Zie voetnoot 7.

¹⁷ K. DEGRYSE, Sociale en materiële aspecten..., p. 87.

¹⁸ P. VAN HEESVELDE, Des représentations peu édifiantes. De minsaemige jonckheyt en de overheid in Heusden in 1772, *De Oost-Oudburg. Jaarboek*, XXXI, 1994, p. 113-124.

¹⁹ A. DE VOS, *Geschiedenis van Waarschoot*, Waarschoot, 1990, deel 1, p. 224.

²⁰ Zie voetnoot 7.

was men hoogwaardigheidsbekleders als de lokale heer en vrouwe, de pastoor en de plaatselijke magistraat indachtig ²¹.

In de laatste decennia van de 18de eeuw kende het toneelwezen in Vlaanderen dus een grote bloei. Geestelijke en wereldlijke overheid hielden vooral de kluchten nauwlettend in de gaten. Tijdens het Frans bewind werd de inhoud van de stukken niet minder streng gecontroleerd en was men ook niet bepaald toeschietelijk met vergunningen. Toneel mocht niet indruisen tegen de goede zeden of *l'ordre social*. In die periode waren de stukken van de Duitse auteur Kotzebue ²² heel populair. Toneelverenigingen organiseerden festivals waaraan maatschappijen uit het omliggende deelnamen. Niettemin werd op last van de prefect in 1808 het Nederlandstalig toneel verboden in heel het departement van de Schelde ²³. Deze politiek wierp echter geen vruchten af: in Lebbeke kenden opvoeringen in het Frans geen succes. Niettemin werden twee aanvragen om in dezelfde gemeente vertalingen te mogen opvoeren van de hand gewezen ²⁴.

Ook tijdens de Nederlandse overheersing bleef de overheid nauwlettend toezien op alle initiatieven inzake toneelopvoeringen. Zij handhaafde daarbij dezelfde normen die al decennia eerder de besluitvorming hadden bepaald.

Met deze achtergrondkennis ter beschikking zijn we beter geplaatst om een laatste vraag te beantwoorden. Berustte de afwijzing van de petitie uit Laarne op gerechtvaardigde gronden of niet?

Zoals gezegd, bevond de herberg van Pieter De Meyer zich aan de Rivierstraat in het uiterste noorden van Laarne op Beervelde heide ²⁵. Voor de ordehandhavers van de gemeente was dit inderdaad ver afgelegen.

Twee jaar later wees de overheid een verzoek uit Waarschoot af met een sterk analoge argumentatie: de plaats van de opvoeringen was te ver verwijderd van het centrum, en men vreesde voor vechtpartijen tussen de jeugd van Eeklo en Waarschoot ²⁶. We hebben gezien dat men, wat Laarne betreft, bevreesd was voor

²¹ A. DE VOS - WERKGROEP, *Geschiedenis van Evergem*, Aalter, 1994, deel 1, p. 339.

²² August Friedrich Ferdinand von Kotzebue (1761-1819) schreef toneelstukken, novellen, historische en autobiografische werken.

²³ H. COPPEJANS en J. HUYGHEBAERT, *Het culturele leven in onze provincies onder Frans bewind. Het departement van de Schelde*, in: Gemeentekrediet van België. Driemaandelijks tijdschrift, jg. 42, nr. 164, 1988, p. 66.

²⁴ J. DAUWE, Vlaams toneel in Lebbeke van 1808-1809, *Gedenkschriften van de Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde*, Vierde reeks, deel 3, 1977, p. 159-162.

²⁵ De herberg wordt in het dossier niet bij name genoemd. Op het einde van de 18de eeuw kende men in die wijk enkel een herberg met de naam *den Bonten Hert*. Die zone behoort nu tot Beervelde.

²⁶ A. DE VOS, *Geschiedenis van Waarschoot*, Waarschoot, 1990, deel 2, p. 347. Bij een andere aanvraag werden brandgevaar opgegeven als reden voor een weigering.

hetzelfde gebrek aan verstandhouding onder de jongeren. Dit is een interessant gegeven voor de mentaliteitsgeschiedenis: tussen de jongelui van de diverse gemeenten bestond blijkbaar een vorm van aversie, die normale contacten in de weg stond. Bij toneelopvoeringen (en het daarbij horende drankverbruik) kon dit leiden tot gewelddadige confrontaties.

Uit gelijktijdige bronnen weten we dat de uitbating van Pieter De Meyer financieel niet erg hoog werd ingeschat. Enerzijds is zijn naam wel opgenomen in de lijsten van de gemeentebelastingen (*l'octroi municipal*) uit de jaren 1819-1823 ²⁷, maar anderzijds werd zijn fortuin op niet meer dan 5 florijnen geschat ²⁸. Dit is heel wat lager dan het gemiddelde van alle getaxeerde in de gemeente Laarne, dat - met kleine schommelingen - jaarlijks ongeveer 20 florijnen betrof.

De aantijging dat Pieter De Meyer zijn verkoopcijfers via een "cultureel evenement" wat probeerde op te drijven, lijkt dus niet uit de lucht gegrepen.

Daarnaast hebben alle petitionarissen eerder een flauwe indruk nagelaten bij de overheid. Bij het opzet was blijkbaar ook geen enkele plaatselijke prominent betrokken. En ook het ontbreken van een reglement getuigde van een gebrek aan structuur en organisatie. Op grond hiervan was de afwijzing van het verzoek van de petitionarissen in Laarne noch uitzonderlijk, noch misplaatst. Het kaderde helemaal in een beproefde overheidspolitiek die relletjes wou vermijden, het drankverbruik aan banden wou leggen en de jeugd op een nuttige wijze aan het werk wou houden.

²⁷ Beveren, Rijksarchief, Laarne Modern, nrs. 127-129. (Tot in 2003 Laarne, Kasteelarchief, Familiearchief van Vilsteren).

²⁸ Vijf florijnen in 1819-1822, maar wel al 12 florijnen in 1823. Latere lijsten ontbreken.

EÉN FAMILIE IS GROOT GENOEG. MAATSCHAPPELIJKE EVOLUTIES IN DE FAMILIE DE WILDE-VAN DE VELDE IN LAARNE VANAF 1838

Gertjan De Wilde

Inleiding

De familienaam De Wilde is ongetwijfeld één der meest voorkomende familienamen in Laarne en Kalken ¹. De naam De Wilde komt er reeds voor op het einde van de 13de eeuw. Uiteraard bestaan er van deze familie verschillende takken. Aan één van deze takken, die haar oorsprong had op de wijk Klein Gent, werden reeds verschillende bijdragen gewijd in dit tijdschrift ². In 1425 voerde een familie De Wilde een geschil met de familie Luyckx over een vaste zitbank in de kerk van Laarne ³. In het kader van een kandidaatsoefening aan de Gentse universiteit in 2003 kregen we de opdracht een kwartierstaat op te stellen en een geschiedenis van onze voorouders te schrijven tegen de achtergrond van de algemene en lokale sociaal-economische ontwikkelingen ⁴.

1. De vijfde generatie (1838-1947)

A. ALGEMENE SCHETS

Dit verhaal begint in 1838, acht jaar na de Belgische onafhankelijkheid. België was op dat moment op weg om een van de grootste economische machten in Europa te worden. Het was het eerste geïndustrialiseerde land op het continent, al viel daar op

¹ Volgens het telefoonboek kwam de familienaam De Wilde in maart 2005 voor in 128 adressen in Kalken en Laarne.

² DE WILDE J., De Wilde te Laarne: een familiechroniek, *Castellum*, VII, nr. 4, 1990, p. 9-92; DE WILDE J., De Wilde te Laarne: een familiechroniek, *Castellum*, IX, nr. 4, 1992, p. 3-52; DE WILDE J., De familie De Wilde te Kalken en Laarne, de oudste getuigenissen, *Castellum*, XII, nr. 4, 1995, p. 3-13.

³ BALTHAU E., Ruutheden over een vaste plaats in de kerk van Laarne in 1425: familieruzie of uiting van sociale en politieke spanningen, *Castellum*, XVII, nr. 3, 2000, p. 3-14.

⁴ Met dank aan mijn grootmoeder Celina Van Damme, Maria Van Damme, Marijke Van De Velde, Elza Van Renterghem, August De Wilde, Lucien en Veronique De Wilde en Louis Dauwe, tevens aan Christine Vanhaesebroek, Roland Buyst en Lieven D'Haese van de Burgerlijke Stand van de gemeenten Laarne, Destelbergen en Lochristi, aan prof. dr. Gita Deneckere en dr. Christophe Verbruggen van de Universiteit Gent, aan Antoon Afschrift en de andere leden van de Vereniging voor lokale geschiedenis van Kalken en Laarne, aan de heer Impens, de families Van De Velde, Van Damme, De Wilde en Van Rossem-De Wilde, en aan Tanja Uvin.

het Vlaamse platteland weinig van te merken. De eerste industriële revolutie begon in de 18de eeuw in Engeland door het samenkomen van allerlei factoren (gunstige economische situatie, nieuwe politieke filosofen zoals Adam Smith, technische innovaties,...). De industriële revolutie kwam naar België rond 1820, vooral door de inspanningen van James Cockerill en Willem I, koning der Nederlanden. Na de onafhankelijkheid van België ging deze evolutie door ⁵. De industrialisering zette zich vooral door in de grote steden van de Borinage en in de streek rond Luik. Deze steden ontwikkelen zich dankzij de grote koolmijnen en de machinebouw. In Vlaanderen waren er nog enkele steden zoals Gent en Aalst, waar de weefindustrie floreerde en waar door middel van de machines en verbeterde weeftechnieken fabrieken ontstonden (zo was ook het Gravensteen ooit een fabriek.).

De mensen van het platteland kwamen in contact met de industrialisering o.a. via de trein of de boerentram. Deze grote vernieuwingen werden dan ook door de plattelandsbevolking argwanend bekeken. Dit kan verklaard worden doordat de industrialisering een ontwrichting van de rurale economie met zich meebracht. De traditionele productietechnieken bleven tot laat in de 19de eeuw in gebruik, met als gevolg dat de landbouw weinig of geen overschot produceerde. De meeste bedrijfjes waren bovendien zeer klein. Een paar hectaren grond, een paar beesten. Meer was er niet aan. De kinderen werden al zeer vroeg in het productieproces ingeschakeld. Meer en meer mensen gingen een tweede beroep uitoefenen of begonnen met huisnijverheid om te overleven. Maar deze huisnijverheid had ook een negatief aspect. Men was nog steeds niet zeker van een inkomen omdat men in een soort van onderaanneming werkte met grote handelaars uit de steden zonder contract of garantie. Dit *putting out* -systeem of *Verlagsystem* wordt vandaag nog gebruikt in sommige derde wereldlanden.

Ook al overspant de industriële revolutie slechts een generatie op nationaal vlak, in Laarne is ze pas laat begonnen. In hun boek *Het kasteel en de meersen* ⁶ gaan Dirk Van Damme en Christine Lostrie even in op de industrialisatie in Laarne. Ze nemen een citaat over uit het werk van De Potter en Boeckeaert dat passend het Laarne van voor de industrialisatie weergeeft. We schrijven 1889: “*Laarne is een aantrekkelijk dorp, zoals er in Vlaanderen weinig zijn aan te treffen...Niet dat het door de natuur door bijzondere liefelijkheid mild is begunstigd of door bloeiende nijverheidsgestiten uitmunt. Er zijn geen bergen noch dalen, bijgevolg geen heerlijke verassende landsgezichten, die den wandelaar tot verpoizing uitlokken, gelijk men er tevergeefs naar hoge fabrieksschouwen zou zoeken...*”⁷. Laarne was rond de periode van

⁵ REYNEBEAU M., *Een geschiedenis van België*, Tielt, 2003.

⁶ VAN DAMME D., LOSTRIE C., *Het kasteel en de meersen, grasduinen in de natuur, geschiedenis en folklore van Laarne en Kalken*, Laarne, 1987.

⁷ DE POTTER F., BROECKAERT J., *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen. Vierde reeks. Arrondissement Dendermonde*, deel 1, Gent, 1889, Laarne.

het werk van De Potter en Boeckaert, 1889, een uitsluitend agrarische gemeente met een 700-tal kleinere en grotere boerderijtjes. Van een echte industrie was er, op een paar kleine brouwerijen na, geen sprake⁸. Hoe kwam de industrie stilletjes binnen geslopen in deze landelijke gemeente?

De eerste industrialisering van Laarne moet begonnen zijn eind 18de eeuw begin 19de eeuw, toen enkele gegoede boeren zich één of meerdere weefgetouwen aankochten om iets meer te gaan verdienen, zij begonnen lakens te weven. Meestal in een speciaal daarvoor dienende weefstal omdat de weefgetouwen veel stof en pluus veroorzaakten. De meeste thuiswevers werkten zolang het klaar was. Als ze op het land waren namen de vrouwen en kinderen over. De eerste echte fabrieksarbeiders uit Laarne kwamen niet uit deze middens maar uit de kleine boeren die zich geen eigen weefgetouw konden aanschaffen. Toen de mechanische weefgetouwen doorbraken stierf ook in Laarne de thuisweverij een stille dood.

Rond 1900 werd er op het Steentje in Laarne een N.V. Weverij Laarne opgericht. Later werd deze weverij over genomen door een zeker De Porre en nog later werd het de N.V. Fernand Hanus, nog later UCO en vandaag is het een vestiging van Microfibers Europe.

Maar eigenlijk kwam de eerste industrie in Laarne in 1862, toen Auguste Walrave een brouwerij vestigde in de Lepelstraat in Laarne. De stichting van deze brouwerij bracht ook voor vele andere, niet gegoede Laarnenaars een verbetering van de levensstandaard mee. Walrave bouwde typische cafeetjes in Laarne en omstreken, die hij verhuurde om zo een vaste afzetmarkt te hebben voor zijn pilsbier. Dit zorgde voor de doodsteek van de thuisbrouwerijen omdat industrieel vervaardigd bier goedkoper was.

Het onderwijs was in Laarne zeer miniem, al was er wel een jongens- en een meisjesschool. Vanaf 1900 waren de eerste jaren van het onderwijs gemengd en zaten jongens en meisjes samen in de meisjesschool in de Wegvoeringsstraat in Laarne. Daarna moesten de jongens school gaan lopen in jongensschool in de Schoolstraat. Men ging naar school in de periode als men het kon en mocht van thuis (men ging naar school vanaf 4 of 5 jaar). Dikwijls was de aanwezigheid van de kinderen heel onregelmatig. Pas vanaf de leerplicht ging men vast tot 14 jaar naar school.

B. DE FAMILIE DE WILDE – BAETE

Over Ivo De Wilde (° Lokeren.././.; † Overmere 23/7/1878)⁹ is weinig bekend. De geboorteplaats kon ik afleiden, samen met de overige data, uit de trouwakte van zijn oudste zoon Domien. Ivo was getrouwd (geen trouwdatum gekend) met Marie

⁸ VAN DAMME D., LOSTRIE C., *Het kasteel en de meersen, grasduinen in de natuur, geschiedenis en folklore van Laarne en Kalken*, Laarne, 1987.

⁹ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Huwelijken, 1901-1910, a° 1901, nr. 6 (D. De Wilde en M. E. Ingels)

Leontine Baete (° Lokeren 3/4/1845; † Laarne 7/3/1909) ¹⁰ en ze hadden samen 3 kinderen: Domien Frans (° Overmere 1/11/1877) ¹¹, Valerie Amelie (° 29/7/1875 te Overmere) ¹² en Alphons (° 19/1/1879 te Overmere) ¹³. Over Ivo is er nog geweten dat hij landbouwer was en zeer vroeg gestorven is. Na de dood van Ivo hertrouwde Marie Leonie met Franciscus de Schryver op 11/7/ 1879 te Laarne ¹⁴. Marie Leonie Baete trouwde ongeveer 6 maand na de geboorte van haar jongste zoontje Alphonse en ongeveer een jaar na de dood van Ivo. Met Franciscus De Schryver kreeg ze nog zes kinderen. Drie jonge kinderen (resp. 4 jaar, 2 jaar en een pasgeborene) opvoeden en onderhouden, en daar bij gaan werken om de kost te verdienen was zeker en vast geen sinecure in die tijd. Het is dus mogelijk dat Marie Leonie zo vlug hertrouwde om enige zekerheid te kunnen garanderen voor de opvoeding van haar drie kinderen. Het leeftijdsverschil tussen Marie Leonie Baete en Franciscus De Schryver bedroeg 9 jaar. Dit wijst er op dat het mensen waren van de lagere klasse en staat dus deze economische reden.

Alphonse werd immers ongeveer drie maanden voor de dood van Ivo verwekt. Franciscus had als melkventer zijn ronde ook in Overmere, wat kan verklaren hoe Marie Leonie en Franciscus elkaar leerden kennen, en zo vlug trouwden na de plotselinge dood van Ivo.

Sinds Marie Leonie Baete hertrouwde met Franciscus De Schryver werd deze tak van de familie De Wilde de 'Schryverkes' genoemd, aangezien er in Laarne meerdere families waren die de naam De Wilde¹⁵ droegen en een middel om hen van elkaar te onderscheiden nodig was.

Ivo De Wilde was een landbouwer en stierf plotseling. Verder is er geen informatie over de man. Volgens de bevolkingsregisters van Laarne voor de periode 1881-1890 was Marie Leonie Baete landbouwster, van 1891-1900 was ze melkster (Franciscus was melkventer) en van 1901 tot aan haar dood staat ze geregistreerd als huishoudster. Hun boerderijtje lag aan de Brandemanstraat nr. 6 in Laarne. Ze waren landbouwers en melkboeren, zoals het merendeel van de bevolking van Laarne toen. Zowel Marie Leonie als Franciscus behoorden tot de lagere klassen in de maatschappij. Bijkomende redenen kunnen we vinden in het feit dat in de bevolkingsregisters opgetekend staat dat Marie Leonie werkte en het was in die tijd iets wat niet direct wees op zekere welstand. Hun kinderen (drie en zes, in totaal negen) hielpen allen

¹⁰ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1901-1910, 1909 nr. 29 (M. L. Baete).

¹¹ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Huwelijken, 1901-1910, 1901 nr. 6 (D. De Wilde en M. E. Ingels).

¹² Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters 1880-1890, nr. 314, De Schryver Franciscus.

¹³ Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters 1880-1890, nr. 314, De Schryver Franciscus.

¹⁴ Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters 1880-1890, nr. 314, De Schryver Franciscus.

¹⁵ Zie voetnoot 2.

mee op de boerderij ¹⁶, wat duidt op een laag inkomen en dat ze de arbeid van de kinderen nodig hadden. Verder waren Franciscus en Marie Leonie ongeletterd. Enig onderwijs hadden ze dus niet genoten. Over Ivo is hieromtrent niets geweten.

C. DE FAMILIE INGELS – REYNIERS ¹⁷

Charles-Louis Ingels (°8/6/1838 te Laarne, † 10/4/1902 te Laarne) trouwde met Pelangie Reyniers (°14/12/1839 te Laarne, † 21/12/1890 te Laarne) op 27/6/1866 te Laarne. Ze kregen acht kinderen: Prudentia (°1867), Maria-Octavia (°1869), Gustaaf (°1871), Petrus (°1872), Maria Virginia (°1873), Theophiel (°1876), Maria Elodia (°1877) en Maria Leontina (°1881). De familie woonde heel haar bestaan lang in een kleine hoeve in de Meersstraat in Laarne.

Charles-Louis was een tapper. Volgens het woordenboek is een tapper een houder van een tapperij, een herberg dus. Tapper is een 19de eeuwse synoniem voor een café-baas, herbergier. Verder was hij ook werkman, wat laat vermoeden dat hij hier en daar wat bijkluste of tijdens de voor de landbouw intensiefste perioden als arbeider op het veld, in dienst van een lokale boer, ging werken. Pelangie was landbouwster en deed het huishouden. Het ging hier om een kleine oppervlakte aan akkers om voor een stuk aan zelfvoorziening te doen. Waarschijnlijk werd ze hierin bijgestaan door haar kinderen. Zowel Charles-Louis als Pelangie als de kinderen waren ongeletterd¹⁸. Ook deze familie was van lagere afkomst en had het niet breed.

D. DE FAMILIE VAN RENTERGHEM-VAN BRUSSEL

Deze familie was afkomstig uit Destelbergen en bleef daar ook wonen. Het hoofd van de familie was Emilianus Van Renterghem (° 16/2/1840 te Destelbergen + ..././....) ¹⁹. Hij trouwde op 23/8/1876 in Destelbergen ²⁰ met Maria Philomena Van Brussel (°25/2/1853 te Destelbergen, + .././....) ²¹. Maria was enig kind van Franciscus Van Brussel (° .././...., + 1/2/1875 te Lochristi) ²² en Constantina Van De

¹⁶ Eigen documenten, interview met Louis Dauwe, 7/12/2003.

¹⁷ Alle data en informatie zijn gebaseerd op het Privaat Archief M. Impens, kopies akten van burgerlijke stand Laarne, datums, foto's en rouwberichten De Wilde-Ingels en Ingels-Reyniers.

¹⁸ Dit valt af te leiden uit de akten van Burgerlijke stand. Wegens hun grote aantal zijn ze niet als bijlage, achteraan dit werk toegevoegd.

¹⁹ Archief Gemeente Destelbergen, Akten van Burgerlijke Stand, Geboorten, 1831-1840, 1840 nr. 10 (E. Van Renterghem).

²⁰ Archief Gemeente Destelbergen, Akten van Burgerlijke Stand, Huwelijken, 1871-1880, 1876 nr. 21 (E. Van Renterghem en M.P Van Brussel).

²¹ Archief Gemeente Destelbergen, Akten van Burgerlijke Stand, Geboorten, 1851-1860, 1853 nr. 12 (M.P. Van Brussel).

²² Archief Gemeente Destelbergen, Akten van Burgerlijke Stand, Huwelijken, 1871-1880, 1876 nr. 21 (E. Van Renterghem en M.P Van Brussel).

Putte. Maria (geen data bekend) en Emilianus hadden samen 10 kinderen waarvan er 4 vroeg gestorven zijn ²³.

Deze familie was welgestelder dan de tot nu toe besproken families. Emilianus was een landbouwer die met zijn zonen en twee inwonende knechten zijn akkers bewerkte. Maria had een meid voor het huishouden (Maria Dooghe) en spon een beetje ²⁴. De voeding was er iets beter. Door de overlevering ²⁵ blijkt dat er in deze familie regelmatig vlees werd gegeten en dat er onder meer ook boter op tafel kwam. Er kan dus gesteld worden dat Emilianus en Maria het iets beter hadden dan anderen. Ook het personeel wijst daarop. De familie is ettelijke keren verhuisd, woonde steeds binnen de gemeenten Destelbergen en Heusden en bleef uiteindelijk in haar eigen dom aan de Boterhoek in Destelbergen. Emilianus was niet geletterd maar of Maria kon lezen of schrijven was niet te achterhalen. Gezien hun iets betere financiële situatie is het mogelijk dat de kinderen, of althans sommige van de kinderen, een beperkt onderwijs genoten hebben.

E. DE FAMILIE DE VOGELAERE – DOBBELAERE

Petrus De Vogelaere (° 8/9/1844 te Meygem, † 4/9/1914 te Laarne)²⁶ en zijn echtgenote Marie Sylvie Dobbelaere (° 9/3/1854 te Meygem, † 21/4/19.. te Beervelde) ²⁷ trouwden in 1875 te Meygem ²⁸. Het gezin kreeg bijna 20 kinderen (waaronder maar liefst 6 tweelingen), maar spijtig genoeg was de kindersterfte ook zeer groot in deze familie (er zouden 5 kinderen sterven). Het zou teveel tijd in beslag nemen om ze hier allemaal te beschrijven. De belangrijkste twee kinderen voor deze familiegeschiedenis waren het derde jongste kind -en mijn overgrootmoeder- Augusta Cesarina (° 27/5/1888 te Meygem, † 12/1/1981 te Laarne) en haar oudere broer Emeric (19/10/1878 te Meygem, † .././.... In Chicago, Illinois, VS).

Bij deze familie was er een grote mobiliteit vast te stellen. Eerst kwam de hele familie van Meygem naar Laarne wonen, een verplaatsing van meer dan 30 km. Meer opvallend aan deze familie is dat twaalf kinderen, waaronder Emeric, naar Chicago trokken, vermoedelijk in 1911. In Vlaanderen was er op dat moment geen werk door de ontwrichting van de rurale maatschappij. Vele mensen gingen toen hun geluk beproeven in de Verenigde Staten. En zo ook de familie De Vogelaere. In de volkstelling van 1910 zijn ze nog te vinden in Laarne, daarna in Beervelde door de oprichting van de gemeente Beervelde in 1910 met o.a. een deel van de gemeente

²³ Interview met Elza Van Renterghem, 13/1/2004.

²⁴ Archief Gemeente Destelbergen, Bevolkingsregister 1881-1890, Boterhoek, E. Van Renterghem.

²⁵ Interview met Elza Van Renterghem, 13/1/2004.

²⁶ Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters 1910-1920, nr. 625, Petrus De Vogelaere.

²⁷ Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters 1900-1910, nr.941, Petrus De Vogelaere.

²⁸ Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters 1900-1910, nr.941, Petrus De Vogelaere.

Laarne ²⁹. Daar zijn ze in 1911 vertrokken richting de Verenigde Staten, meer bepaald naar Chicago. Tijdens de Eerste Wereldoorlog kwam Emeric in 1918 terug als Amerikaans soldaat. In 1922 verhuisde Joseph, de jongste, achtergebleven broer, naar het noorden van Frankrijk, waar hij trouwde. Meer is er over hen niet bekend ³⁰.

In de Eerste Wereldoorlog hield Cesarina (of mit Ceserinne zoals ze haar noemen) een klein cafeetje open in de Groenstraat (toen al Beervelde). Op een dag kwam een Amerikaanse soldaat binnen die Cesarina vast nam, op zijn schoot trok en hevig begon te kussen. Elza Van Renterghem, de dochter van Cesarina, zag dit en begon hevig op de soldaat te slaan. Achteraf bleek het haar oom Emeric te zijn die even terug was als Amerikaans soldaat ³¹.

De beroepen van deze familie lagen in dezelfde lijn als bij de bovenstaande families. Petrus was een landbouwer met een kleine hoeveelheid land, werd bijgestaan door zijn zonen, terwijl moeder Marie Sylvie samen met de dochters het huishouden deed. Verder had Petrus nog een bijberoep, hij had namelijk nog een melkronde. Volgens de bevolkingsregisters zou hij ook een kleine bakkerij gehad hebben ³². Petrus en Marie Sylvie beschikten wel over een eigen woning. Het was een hoeve, gebouwd door de burgemeester van Meygem, uit dankbaarheid omdat Petrus hem van de dood gered zou hebben door hem uit een visvijver te halen. Het was wel vreemd dat, volgens het interview, de familie De Vogelaere grote boeren waren. Waarom ze precies naar Laarne verhuisden, is niet duidelijk. Hun woning in Laarne, later Beervelde, was gelegen in de Groenstraat nr. 2, in de wijk Klein Gent. Over de geletterdheid van deze familie is niets geweten, behalve dat Emeric met zekerheid kon schrijven ³³.

F. DE FAMILIE VAN DE VELDE – FOCKET

Casimir Van De Velde (° 2/12/1838 te Laarne, † 14/10/1906 te Laarne) ³⁴ en zijn vrouw Antonia Focket (° 28/7/1838 te Kalken, † 2/11/1921 te Laarne) ³⁵ trouwden

²⁹ VRIELINCK S., *De territoriale indeling van België (1795-1963): bestuursgeografisch en statistisch repertorium van de gemeenten en de supracommunale eenheden (administratief en gerechtelijk). Met de officiële uitslagen van de volkstellingen*, Leuven, 2000.

³⁰ Interview met Elza Van Renterghem, 13/1/2004.

³¹ Interview met Elza Van Renterghem, 13/1/2004.

³² Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters 1900-1910, nr.941, Petrus De Vogelaere.

³³ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke stand, Geboorten, 1901-1910, 1909, nr. 22, Juliana Maria De Voegelaere.

³⁴ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1901-1910, 1906, nr. 34 (C. Van De Velde).

³⁵ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1921-1930, 1921, nr. 25 (A. Focket).

Fig. 1: Casimir Van De Velde en zijn echtgenote (foto Cecile Van De Velde).

op 28 april 1869 in Laarne ³⁶. Ze gingen niet ver van de ouderlijke woning wonen in de Steentjestraat nr. 9 in Laarne. Daar zouden ze dan ook voor de rest van hun leven blijven wonen. Ze hadden vijf kinderen: Theophiel (° 20/4/1877), Maria Theresia (° 26/9/1878), Maria Barbara (° 14/6/1872), Petrus (° 3/10/1875) en Joseph (° 9/3/1880) ³⁷. Maria Theresia is de enige van de vijf kinderen die verhuisde: eerst naar Denderbelle, daarna (na de geboorte van een dochter) naar Cortessem (1904) ³⁸. De familie woonde in een kleine gepachte hoeve in de Steentjesstraat in Laarne ³⁹. Volgens de bevolkingsregisters waren beide echtgenoten landbouwer. Antonia was voor haar huwelijk dienstmeid maar in haar overlijdensakte wordt ze vermeld als zijnde zonder beroep. Zowel Casimir als Antonia waren ongeletterd, iets wat vermeld staat in de trouwakte ⁴⁰, die ze uiteraard zelf niet ondertekend hebben. Dat wil zeggen dat beiden nooit de kans op enig onderwijs gehad hebben. Dit kan wijzen op een financieel moeilijke situatie. Het waren vermoedelijk arme landbouwers die hoofdzakelijk aan zelfvoorziening deden.

G. DE FAMILIE VAN DEN NESTE – NEYT

Jan-Baptiste Van Den Neste (° 27/9/1846 te Kalken, † 16/11/1914 te Laarne) ⁴¹ was smoorverliefd op ene Francisca Neyt (° 10/3/1851 te Laarne ⁴², † 9/3/1909 te Laarne) ⁴³ en het kon niet anders dan dat daar een huwelijk uit voort zou komen. Op 28/4/1869 trouwden ze in Laarne ⁴⁴. Ze gingen wonen in een hoeve aan de Steentjestraat nr. 15 in Laarne ⁴⁵, waar ze Casimir Van De Velde en Antonia Focket als burens hadden.

Jan-Baptiste was een landbouwer en Francisca hielp hem op het land, samen met de kinderen. Ze spinden en weefden ook om de touwtjes aan elkaar te kunnen knopen. Vooral Francisca en haar zoon Hector, waarover we geen informatie vonden, konden

³⁶ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Huwelijken, 1861-1870, 1869, nr. 20 (C. Van De Velde en A. Focket).

³⁷ Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters 1901-1910, Casimir Van De Velde, nr. 59/8. Dit geldt voor alle geboortedata van de kinderen.

³⁸ Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters 1901-1910, Casimir Van De Velde, nr. 59/8.

³⁹ Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters 1901-1910, Casimir Van De Velde, nr. 59/8.

⁴⁰ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Huwelijken, 1861-1870, 1869 nr. 20 (C. Van De Velde en A. Focket)

⁴¹ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Huwelijken, 1861-1870, 1870, nr. 24 (J-B Van Den Neste en F. Neyt) en Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke stand, 1911-1920, 1914, nr. 112 (J-B Van Den Neste).

⁴² Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Geboorten, 1851-1860, 1851; nr. 20 (Francisca Neyt).

⁴³ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1901-1910, 1909, nr. 31 (Francisca Neyt).

⁴⁴ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Huwelijken, 1861-1870, 1870 nr. 24 (J-B Van Den Neste en F. Neyt).

⁴⁵ Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters, 1901-1910, nr. 528, J-B Van Den Neste.

goed overweg met het weefgetouw. Later zou Hector naar Brussel trekken om er samen met een broer een bedrijfje op te richten. Hoe het met de twee broers Van Den Neste en hun bedrijfje is gegaan, weten we niet. Sinds hun vertrek was er weinig of geen contact met de familie in Laarne en Kalken ⁴⁶. In de geboortenakte van Marie Leonie Van Den Neste staat te lezen dan Jan-Baptiste dienstbode was. Volgens de bevolkingsregisters zou hij echter landbouwer zijn geweest. Ofwel was hij dus tot aan de geboorte van zijn dochter dienstbode en werd hij erna landbouwer, ofwel was hij dienstbode en deed hij aan landbouw na zijn verplichtingen op zijn 'post'. Verder was de familie heel erg christelijk, wat zich weerspiegelde in de opvoeding van hun kinderen. Jan Baptiste was geletterd, hij tekende ondermeer de geboortenakten van zijn kinderen ⁴⁷, maar over Francisca werd niets concreet gevonden (de trouwakte was deels vergaan door de ouderdom).

H. DE FAMILIE VAN DAMME – DE SMET

Deze betovergrootouders hebben elkaar leren kennen bij de familie waar Jan-Baptiste Van Damme (° 18/12/1871 te Laarne ⁴⁸, † 30/10/1947 te Laarne ⁴⁹) en zijn toekomstige Maria Elsa De Smet (° 9/7/1860 te Laarne ⁵⁰, † 11/2/1945 te Laarne ⁵¹) beiden 'dienden', namelijk bij de familie Walrave, een brouwersfamilie die tevens een hele reeks burgemeesters leverde. Jan-Baptiste was er hovenier en verzorgde de enorme tuin van het herenhuis, terwijl Marie-Elsa meehielp in het huishouden van de familie Walrave ⁵². Ze trouwden op 5 september 1898 in Laarne ⁵³. Het gezin kreeg drie kinderen, waarvan het jongste kindje, een dochttertje, stierf op achtjarige leeftijd.

Het gezin was arm op het moment dat Maria Elsa en Jan-Baptiste huwden ⁵⁴. Maar het ging het gezin wel voor de wind. Na hun huwelijk richtten Jan-Baptiste en Maria Elsa een bloemisterij op op een stuk grond dat ze pachtten van de familie Walrave ⁵⁵

⁴⁶ Interview met Celina Van Damme, 3/1/2004.

⁴⁷ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Geboorten, 1881-1890, 1881, nr. 61 (Marie Leonie Van Den Neste). De familie had 9 kinderen, voor de vlotheid van de tekst wordt hier maar naar een akte verwezen.

⁴⁸ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Geboorten, 1871-1880, 1871, nr. 8 (Jan-Baptiste Van Damme).

⁴⁹ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1940-1950, 1947, nr. 85 (Jan-Baptiste Van Damme).

⁵⁰ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Geboorten, 1851-1860, 1860, nr. 72 (Maria Elsa De Smet).

⁵¹ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1940-1950, 1945, nr. ? (Maria Elsa De Smet).

⁵² Interview met Maria Van Damme, 21/12/2003.

⁵³ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Huwelijken, 1891-1900, 1898, nr. 17 (J-B Van Damme en M. E. De Smet).

⁵⁴ DE DONDER V., *Liefde is van alle tijden. Het gezin als waarde in de 21ste eeuw*, Kapellen, 1994.

⁵⁵ *Laarne Herzien ...*, s.l., 1991.

Fig. 2: De bloemisterij van Jan Baptist Van Damme aan de Ooststraat in Laarne (uit Laarne Herzien, 1991, p. 51).

aan de Oostremstraat in Laarne ⁵⁶. Tegelijkertijd bleef Jan-Baptiste hovenier bij Urbain Walrave, de burgemeester, waarmee hij het goed kon vinden ⁵⁷. Maria Elsa bleef thuis om te zorgen voor hun kinderen en was enorm begaan met het werk op de bloemisterij. Het was iets wat ze met liefde deed. Jan-Baptiste zelf was een man die groot vertrouwen genoot bij de mensen en hard werkte om te overleven. Hij was niet alleen bloemist en hovenier, hij hielp ook nog in de brouwerij bij het schoonmaken van de vaten en de flesjes ⁵⁸. Verder werkte hij ook als rentmeester voor ene mevrouw Stockman ⁵⁹, een rijke weduwe die in de Jozef Plateaustraat in Gent woonde en eigendommen had in Laarne. Jan-Baptiste haalde de huur op, verzorgde de bosgronden etc.

Jan-Baptiste hielp mee met het aanplanten van de Prullenbos in Wetteren ⁶⁰ en van 'den Blakken' of de Zandbergen, een bos meer naar het centrum van Wetteren.

Jan-Baptiste stond bekend als een zeer streng man, in de zin dat alles correct moest verlopen. Verder wist hij alles van planten en bomen ⁶¹. Al was hij zeer voorzichtig

⁵⁶ Interview met Maria Van Damme, 21/12/2003.

⁵⁷ Interview met Maria Van Damme, 21/12/2003.

⁵⁸ Interview met Celina Van Damme, 3/1/2004.

⁵⁹ Interview met Celina Van Damme, 3/1/2004.

⁶⁰ Interview met Maria Van Damme, 21/12/2003 en interview met Celina Van Damme, 3/1/2004.

⁶¹ Interview met Maria Van Damme, 21/12/2003.

in alles wat hij deed. Maria-Elsa stierf in 1945 en werd gezien als een venijnige vrouw ⁶². Jan-Baptiste kwam op een tragische manier om het leven. Toen hij in 1947 terugkwam van zijn maandelijkse afspraak met mevrouw Stockman, viel hij van de 'boerentram' (of werd onopzettelijk geduwd) en werd zijn borstkas ingedrukt tussen de kasseien en het opstapje van de tram. Zijn zoon Joseph heeft hem na het ongeval met de kruiwagen naar huis gebracht, waar hij nog drie dagen bleef leven ⁶³.

Uit de aan- en verkoopakten en uit de testamenten van Jan-Baptiste kan afgeleid worden dat zijn gezin het duidelijk beter had dan de voorgaande. Ten eerste hebben we de aankoopakte van een openbare verkoop van de eigendommen van graaf de Ribaucourt ⁶⁴, die tot in de jaren twintig van de 20ste eeuw grote stukken grond in Laarne in eigendom had. Het betreft een perceel zaailand, gelegen aan de dreef in het centrum van Laarne ⁶⁵, en een perceel land met een deel van de dreef ⁶⁶. Naar alle waarschijnlijkheid was het land bebouwd, of werd het later bebouwd. Voor deze percelen samen betaalde Jan-Baptiste 1700 fr. ⁶⁷.

In een tweede akte, verleden voor notaris Jozef Van De Velde te Laarne op 14/11/1925 ⁶⁸, verkocht Jan-Baptiste een stuk van zijn land voor 40 fr aan Maria-Clementina Dult ⁶⁹, een dochter van Petrus Dult. Het ging om een zeer dun reepje land ⁷⁰ dat tussen de eigendommen van Jan-Baptiste Van Damme en Joseph Dult, broer van Maria-Clementia Dult, lag.

In een derde akte kocht Jan-Baptiste *een streep grond van 15 aren te Laerne aan de dreef naar het kasteel mits 9595 franken, betaald* ⁷¹. Hij kocht dit land van ene Martha Palinck. Volgens het opmetingsplan ging het om landbouwgrond ⁷². De breedte maar vooral de lengte (180.50m volgens het plan van landmeter Hoogewijs en volgens de akte) die functie aan. Deze drie akten laten vermoeden dat het Jan-

⁶² VAN HAEVERMAET ANNELIES, *Historisch portret van vijf generaties*, oef. Nieuwste tijden, Universiteit Gent, 2000-2001.

⁶³ Interview met Celina Van Damme, 3/1/2004.

⁶⁴ Privaat Archief Van Damme, Aankoopsakte tussen J-B Van Damme en graaf de Ribaucourt opgesteld door Mr. F. De Neve, 11 november 1921 te Gent

⁶² Privaat Archief Van Damme, Aankoopsakte tussen J-B Van Damme en graaf de Ribaucourt opgesteld door Mr. F. De Neve, 11 november 1921 te Gent.

⁶⁵ Privaat Archief Van Damme, Aankoopsakte tussen J-B Van Damme en graaf de Ribaucourt opgesteld door Mr. F. De Neve, 11 november 1921 te Gent.

⁶⁶ Privaat Archief Van Damme, Aankoopsakte tussen J-B Van Damme en graaf de Ribaucourt opgesteld door Mr. F. De Neve, 11 november 1921 te Gent.

⁶⁷ Privaat Archief Zusters Van Damme, Verkoopakte tussen J-B Van Damme en M.C. Dult opgesteld door Mr. J. Van De Velde, 14 oktober 1925.

⁶⁸ Privaat Archief Zusters Van Damme, Verkoopakte tussen J-B Van Damme en M.C. Dult opgesteld door Mr. J. Van De Velde, 14 oktober 1925.

⁶⁹ Kaart, getekend door landmeter Cesar Hoogewijs uit Laarne op 24/9/1925.

⁷⁰ Privaat Archief Zusters Van Damme, Aankoopakte tussen Martha Palinck en J-B. Van Damme opgesteld door Mr. Walrave, 24 oktober 1927 te Dendermonde.

⁷¹ Kaart, getekend door landmeter Cesar Hoogewijs uit Laarne op 22/10/1927.

⁷² Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters 1921-1925, Jan-Baptist Van Damme.

Baptiste voor de wind ging. Hij had zijn post als hovenier bij burgemeester Walrave, was rentmeester voor mevrouw Stockman, en hij had zijn bloemisterij, die hij weliswaar in pacht had.

Het gezin verhuisde in 1922 van de Ooststraat (nu Oostremstraat) naar de dreef ⁷³, waar hij op de door hem gekochte gronden een huis bouwde. Later bleek dat het huis te klein was en hij bouwde ernaast een nieuw, groter, huis, waarna zijn zoon Joseph zich in het kleinere huis vestigde met zijn gezin. Het bewijst dat Jan-Baptiste een man was met commercieel inzicht. Hij en zijn vrouw konden dan ook lezen en schrijven. Het boekhoudkundig archief van Jan-Baptiste Van Damme en van Joseph Van Damme is niet bewaard.

I. DE FAMILIE DULT- DE VEIRMAN

Petrus Dult (° 17/5/1862 te Laarne ⁷⁴, † 3/1/1929 te Laarne ⁷⁵) was een zoon uit een Nederlandse familie die in de streek van Laarne neerstreek toen België nog tot het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden behoorde. Over de ouders van Petrus Dult is er weinig geweten, behalve dat hij op jonge leeftijd zijn ouders verloor. Een andere bewering is dat zijn ouders en de rest van zijn familie naar Nederland terugkeerden en dat hij in Laarne achterbleef. Geen van de twee beweringen heb ik kunnen staven door akten van burgerlijke stand of aan de hand van bevolkingsregisters van Laarne. In elk geval had Jan-Baptiste Dult, de vader van Petrus, eigendommen in Laarne in de periode 1860-1865 ⁷⁶. Hij was landbouwer en hij had een bos, een boomgaard, akkerland en een huis. Volgens de kadastrale legger van ca. 1860 betaalde Jan-Baptiste Dult 51,20 fr. belastingen op de eigendommen, gelegen aan de Lepelstraat in Laarne.

Petrus Dult leerde de bakkersstiel en trouwde op 20 april 1892 in Laarne ⁷⁷ met Maria De Veirman (° 28/1/1861 te Laarne ⁷⁸, † 9/12/1946 ⁷⁹). Waar Petrus de bakkersstiel leerde, kan niet gezegd worden. Maar de ouders van Maria De Veirman waren ook bakkers/ landbouwers ⁸⁰ en de mogelijkheid bestaat dat Petrus, na het vertrek of de dood van zijn ouders, bij de familie De Veirman in de leer is gegaan, er inwoonde en er ook zijn toekomstige vrouw Maria heeft leren kennen. Maar ook dit

⁷³ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Geboorten, 1861-1870, 1862, nr. 38 (Petrus Dult).

⁷⁴ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1921-1930, 1929, nr. ?

⁷⁵ Privaat Archief A. Afschrift, Kadastrale legger en Poppkaart, 1860.

⁷⁶ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Huwelijken, 1891-1900, 1892, nr. 8 (P. Dult en M. De Veirman).

⁷⁷ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Geboorten, 1861-1870, 1861, nr. 12 (Maria De Veirman).

⁷⁸ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1940-1950, 1946, nr. ?

⁷⁹ Interview met Maria Van Damme, 21/12/2003.

⁸⁰ Zie noot 72.

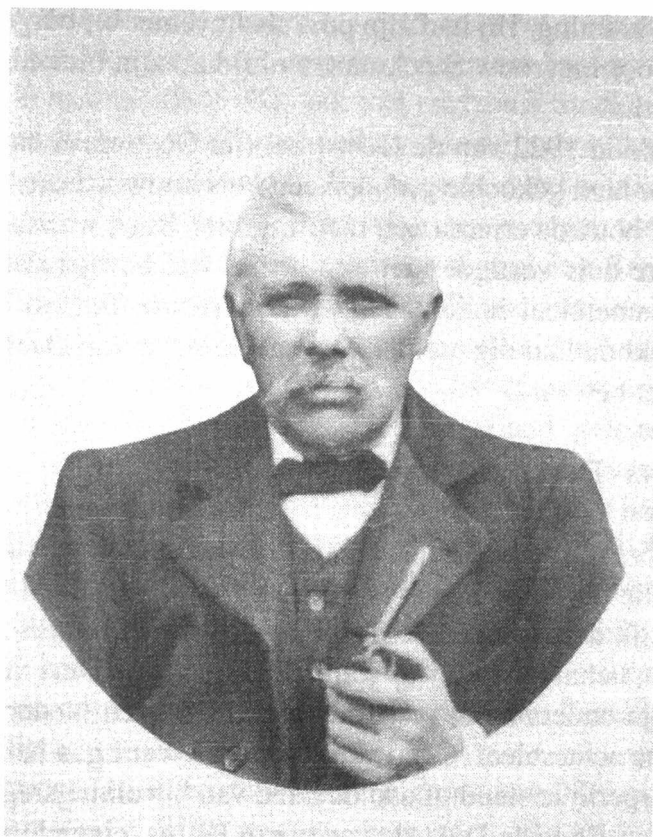

Fig. 3: Petrus Dult (?).

is slechts een hypothese. Wel is er met zekerheid geweten dat de bakkerij van de familie De Veirman werd stopgezet en dat men zich enkel ging toespitsen op landbouw voor eigen onderhoud ⁸¹. In tegenstelling tot de ouders ging het met de bakkerij van de familie Dult wel zeer goed. Petrus bakte en deed aan landbouw op een klein stukje akkerland achter zijn bakkerij. Marie De Veirman hield de bakkerij open en hield daarnaast ook een kleine kruidenierszaak open. Ze verkocht o.a. koffie, suiker, rijst, etc. die zich in grote balen achter de toonbank bevonden ⁸². Petrus had ook een bakkersknecht, Seraphin Dauwe (° 20/11/1882 te Lochristi), tot het jaar 1909, toen deze verhuisde naar Oostakker ⁸³.

Petrus Dult bedacht als bakker een speciaal recept voor het maken van mastellen, grote ronde koeken met een gaatje, zo groot als een wijsvinger in het midden. De bakkerij Dult is vandaag nog altijd gekend en gerenommeerd omwille van de kwaliteit van zijn producten en zijn mastellen in het bijzonder. In 2005 bestaat de bakkerij Dult precies 100 jaar; en komt er een speciaal geschreven geschiedenis van de bakkerij uit ⁸⁴.

⁸¹ Interview met Celina Van Damme, 3/1/2004.

⁸² Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters, 1920 nr. 613.

⁸³ Interview met August De Wilde, 15/2/2004.

Fig. 4: Marie De Veirman (?).

Petrus Dult had eerst zijn bakkerij aan de Lepelstraat nr. 6 in Laarne. Na enkele jaren verhuisde hij met zijn familie naar een winkelpand in het centrum van Laarne, waar hij de bakkerij voortzette en waar ze vandaag nog steeds gevestigd is. In 1932 verhuisden Petrus en Maria naar de Kasteeldreef waar zij land hadden gekocht en een huis bouwden ⁸⁵.

Uit het bovenstaande relaas zou men kunnen afleiden dat de familie Dult het uitstekend deed. Dat was ook zo, maar toch zijn er twee aktes van schuldbekentenis teruggevonden, één van Petrus Dult en één van de ouders van Maria De Veirman. In de laatste akte ⁸⁶ staat dat de familie een eigendom had in de Termstraat en dat men deze in pand had gegeven voor een lening van 1200 fr. op 15 jaar. Bij de schuldbekentenis van Pertus en Maria ⁸⁷ werden dezelfde eigendommen plus een 'hofstede-

⁸⁴ Interview Maria en Celina Van Damme. Beide geïnterviewden zijn formeel over de datum en de plaats. Aktes zijn er niet gevonden maar de beweringen worden gestaafd door de bevolkingsregisters van Laarne.

⁸⁵

⁸⁶

⁸⁷ Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters, 1920, nr. 613.

Fig. 5: De familie Dult- De Veirman in 1901. Helemaal links Marie De Veirman, in het midden haar vader August De Veirman met naast hem Petrus Dult. Helemaal rechts staat Sylvie Alice Dult (foto Maria Van Damme).

ken' in het dorp (waar de bakkerij gevestigd was) in pand waren gegeven. Hieruit blijkt dus dat Maria De Veirman alles moet geërfd hebben na de dood van haar ouders (er zijn verder geen notarisakten gevonden). De schuldbekentenis van Petrus en Maria dateert van drie jaar na de oprichting van de bakkerij en van hetzelfde jaar toen ze van de Lepelstraat naar het dorp verhuisden ⁸⁸. Vermoedelijk ging het hier dus om een lening waarmee ze de uitbreiding van hun eigendom en hun bedrijfje financierden. De akte vermeldt dat de som geld (4000 fr.) na 15 jaar moest terugbetaald zijn met een rente van 200 fr. per jaar. Dit gebeurde dan ook, ondanks het feit dat de Eerste Wereldoorlog veel roet in het eten gooide.

Zowel Petrus als Maria waren geletterd, en ook hun kinderen genoten goed onderwijs. De jongste, Gerard Dult, mocht zelfs naar het Sint-Franciscuscollege in Wetteren en werd later de stationschef van het centraalstation van Antwerpen. De dochters studeerden snit en naad, en de oudste zoon nam de bakkerij over ⁸⁹.

J. CONCLUSIE

Uit de akten van de burgerlijke stand blijkt dat de meeste personen van deze generatie niet konden schrijven. Alle gezinnen waren van gewone komaf. Het ene gezin

⁸⁸ Interview met Maria Van Damme, 21/12/2003.

⁸⁹ Interview met Celina Van Damme, 3/1/2004.

had het al wat beter dan het andere, maar het waren allemaal gewone mensen. Sommigen onder hen hadden wel de moed en de mogelijkheden om te werken voor een beter bestaan. Dit kan duidelijk gemaakt worden via de aktes en de hierboven aangehaalde geletterdheid. De gezinnen, die over het geheel allemaal met landbouw te maken hadden, kregen rond de eeuwwisseling de kans hun levenstandaard te verbeteren nu de industrie zijn intrede begon te doen in Laarne. Om dit aan te tonen kan verwezen worden naar de diversiteit van de beroepen van deze mensen. Er kan gewezen worden op de thuisnijverheid van de families Van Den Neste, Van Damme en Van Renterghem, die spinden en weefden, of op de herbergen en tapperijen van de families De Vogelaere en Ingels, of misschien nog beter op het cumuleren van beroepen van Jan-Baptist Van Damme. Zijn succes en aanzien moet waarschijnlijk groot geweest zijn in zijn eigen omgeving. Misschien was zijn zakelijk inzicht en zijn drang naar vooruitgang, die hij met Pertus Dult gemeen had, de sleutel geweest tot zijn wording. De familie houdt ervan hem te bekijken als een soort van self-made man, want al was hij geen *captain of industry*, zijn prestaties waren niet gering voor iemand van het arme platteland.

De ontwrichting van deze rurale maatschappij, het tekort aan werkplaatsen in de landbouw en het toenemende belang van de huisnijverheid zorgden voor een verarming en proletarisering van de plattelandsbevolking. En na enkele crisissen op het platteland, door ondermeer het mislukken van de aardappeloogst, trokken velen weg van het platteland naar de steden of naar nieuwe streken (de De Vogelaere's bijvoorbeeld).

2. De vierde generatie (1875- 1986)

A. ALGEMENE SCHETS

Laarne bleef tot rond de eeuwwisseling een vooral agrarische gemeente, en dus bleef de vijfde generatie 'trouw' aan de traditionele beroepen in de landbouw en de thuisnijverheid. In de volgende generatie kwam er echter verandering in de keuze van beroepen. De eerste industrieën (in een beperkte zin van het woord) kwamen in Laarne rond de eeuwwisseling en vanaf dan nam de thuisnijverheid af. Ook het aandeel van de bevolking dat aan landbouw deed, nam af. Rond de jaren 1886 en 1900 kwamen er effectief arbeidersgezinnen en werden er arbeidershuisjes gebouwd in Laarne. En er kwamen, zoals in de rest van de 'geïndustrialiseerde' dorpen in Vlaanderen, ook pendelarbeiders in Laarne. Ze gingen werken in de fabrieken in en rond Gent en verplaatsen zich met de boerentram. Er waren ook pendelarbeiders die naar Laarne zelf kwamen werken. Deze waren vooral afkomstig uit Kalken en Overmere ⁹⁰.

Het ontstaan van deze arbeidersmiddens ging makkelijk nadat men de schrik voor de fabriek, ingeprent door de Kerk, van zich af kon zetten. De integratie van arbeiders

⁹⁰ REYNEBEAU M., *Een geschiedenis van België*, Tielt, 2003.

dersmiddens met de landbouwersmiddens liep niet van een leien dakje in de kleine dorpjes. Zoals Marc Reynebeau beschrijft in zijn boek *Een geschiedenis van België*⁹¹ was er in de plattelandsgemeenten een soort van afkeer en schrik voor de nieuwe, modernere werkgelegenheden. Reynebeau beschrijft dat er in de gemeenten een zekere weerstand ontstond tegen de vernieuwing en de moderniteit. De katholieke Kerk indoctrineerde bijna de bewoners van de plattelandsdorpjes om ze te ‘behoeven’ voor de dreiging die uitging van het groeiende socialisme in de steden. Stationschefs, pendelarbeiders en fabrieksarbeiders werden steeds met schrik bekeken. In Laarne was er weliswaar geen station maar ook die mentaliteit moet een rol gespeeld hebben in de late industrialisering in Laarne. Een mooi voorbeeld van deze mentaliteit vinden we terug in *Het gezin Van Paemel* van Cyriel Buysse⁹², dat in deze periode geschreven is.

De generatie die hieronder wordt besproken, was de eerste generatie die gewend raakte aan de aanwezigheid van fabrieken en de moderniteit. Zelf nam ze nog niet deel aan deze evolutie maar ze bleef trouw aan de tradities en gewoonten die ze van de vorige generaties had meegekregen. Deze generatie kende twee werelden: de wereld van vóór de fabrieksschouw en die van erna.

B. DE FAMILIE DE WILDE- INGELS

Domien Francis De Wilde (° 1/11/1877 te Overmere⁹³, † 19/1/1947 te Laarne⁹⁴) was de oudste zoon van Ivo De Wilde en Marie-Leonie Baete en werd door iedereen Frans genoemd. Met als gevolg dat vandaag niemand zich zijn echte voornaam kon herinneren. Toen zijn moeder in 1879 hertrouwde met Franciscus De Schryver, kwam hij met zijn moeder, broer en zus naar Laarne. Hij leerde er zijn toekomstige echtgenote Maria Elodia Ingels (°20/8/1877 te Laarne⁹⁵, † 19/5/1962 te Laarne⁹⁶) kennen die in dezelfde wijk woonde, en trouwde ermee in Laarne op 6 februari 1901⁹⁷. Ze kregen 14 kinderen waarvan er negen in leven bleven. Het gezin woonde op de wijk ‘Het Zand’ en verhuisde een paar keer, maar bleef binnen de wijk wonen. Domien stierf in zijn huis aan de Lagen Heirweg en Maria Elodia stierf in

⁹¹ BUYSSE C., *Het Gezin Van Paemel*, Antwerpen, 1986 (eerste druk 1900).

⁹² Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Huwelijken, 1901-1910, 1901, nr. 6 (D. De Wilde en M. E. Ingels).

⁹³ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1940-1950, 1947, nr. 6 (D. De Wilde).

⁹⁴ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Geboorten, 1871-1880, 1877, nr. 92 (Marie Elodia Ingels).

⁹⁵ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1960-1970, 1962, nr. 19 (M. E. Ingels).

⁹⁶ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Huwelijken, 1901-1910, 1901, nr. 6 (D. De Wilde en M. E. Ingels).

⁹⁷ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Geboorten, 1910-1920, 1914, nr. 35 (Renaat De Wilde).

*Fig. 6: De familie Domien De Wilde en Maria-Elodia Ingels.
Links bovenaan staat Renaat De Wilde (R. & H. Van Rossem- De Wilde).*

haar huisje in de Meersstraat.

Domien had verschillende beroepen. In zijn trouwakte wordt hij vermeld als landbouwer/ werkmán, wat er op wijst dat hij waarschijnlijk zelf aan landbouw deed, of ergens in dienst op het land werkte. In de geboorteakte van zijn zoon Renaat ⁹⁸ staat Domien vermeld als dokwerker. Hij werkte dus waarschijnlijk in de haven van Gent en pendelde dagelijks op en af. Uit een mondelinge bron ⁹⁹ is geweten dat hij vooral melkventer was naar het einde van zijn leven toe. Maria Elodia was werkvrouw, huisvrouw en melkster ¹⁰⁰. Onder hun kinderen was er een grotere professionele differentiëring. Cyriel De Wilde, de oudste, was een schoenlapper. Gustaaf De Wilde ging werken in de fabriek en één van de dochters ging meehelpen op een bloemisterij. Renaat De Wilde wordt verder besproken.

Zowel Domien en Elodie als hun kinderen konden allen lezen en schrijven, en hebben de nodige studiejaren doorlopen ¹⁰¹. In de geboorteakte van Renaat ¹⁰² vinden we immers de handtekening van Domien terug en ook mondelinge bronnen bevestigen dat ¹⁰³. Over hun goederen zijn ook geen aktes gevonden. De kadastrale leggers wijzen in ieder geval niet op een eigendom.

⁹⁸ Interview met Louis Dauwe, 7/12/2003.

⁹⁹ Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters, 1901-1910, D. De Wilde.

¹⁰⁰ Interview met Louis Dauwe, 7/12/2003.

¹⁰¹ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Geboorten, 1910-1920, 1914, nr. 35 (Renaat De Wilde).

¹⁰² Interview met Louis Dauwe, 7/12/2003.

¹⁰³ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1981-1985, 1981, nr. 2 (A. C. De Vogelaere).

C. DE FAMILIE VAN RENTERGHEM – DE VOGELAERE

Cesarina De Vogelaere (° 27/5/1888 te Eke, † 12/1/1981 te Laarne ¹⁰⁴) trouwde op 16 augustus 1911 met Livien Van Renterghem (° 17/4/1884 te Destelbergen, † 18/1/1968 te Laarne ¹⁰⁵) voor de wet in Laarne. En met Cesarina komen we bij een uitzonderlijke vrouw in deze familie geschiedenis. Ze kreeg in totaal zeven kinderen namelijk: Elsa Maria (° oktober 1911), Angéle Maria (° 1915), Mariette Maria (° 2/3/1917 te Heusden, † 25/1/1987 te Wetteren ¹⁰⁶), Marguerita Clemence Livina (° 1919, † 1922), Achiel Maurice (° 1921) en Cyriel Karel (° 1923). Haar allereerste kind werd echter geboren in 1906, toen ze amper 19 jaar was. Het was een dochter, Juliana Maria De Vogelaere ¹⁰⁷, die echter overleed in december 1907. De geboorte werd aangegeven in de gemeente Laarne door haar broer Emeric en ene Albert Van Hoecke, hoofdonderwijzer. Of deze laatste de vader van het dochttertje was, weten we niet. Toen er navraag werd gedaan in de familie, meer bepaald bij Elza, de oudste en nog levende dochter van Cesarina, wist ze niets van een kind ¹⁰⁸. Volgens Elza zou de familie De Vogelaere naar Laarne komen wonen zijn toen haar grootvader het leven redde van de toenmalige burgemeester van Meigem. De exacte datum van de verhuis ontbreekt echter in het gemeentelijk archief in Laarne.

Dat Cesarina (mit Cezzherine) graag profiteerde van het leven werd pas goed duidelijk wanneer ze zich een duvel of een trappist inschonk. Toen mijn vader op zijn 16-jatige leeftijd bij zijn grootmoeder bleef waken omdat ze ziek was, werd hij op een ochtend wakker met maar liefst 5 flesjes duvel naast zijn bed, daar geplaatst door Mit Cezzherine, . waarvoor hij het moest ontgelden bij zijn eigen ouders ¹⁰⁹.

Boven werd al vermeld dat Cesarine een cafeetje, een tapperij openhield. Daarnaast waren haar man Livien en zichzelf ook landbouwers, met genoeg grond om zichzelf te voorzien van voedsel. Livien had ook een aantal koeien waarvan hij de melk verkocht. Livien had een ‘gouden hand’, waarmee Elza Van Renterghem, zijn oudste dochter, wou zeggen dat hij een groot hart had voor zijn kinderen.

Zowel tijdens de eerste als de tweede wereldoorlog had het gezin het niet gemakkelijk. Tijdens de eerste oorlog werd vader Livien opgeëist ¹¹⁰ en werd ook een deel van

¹⁰⁴ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1960-1970, 1968, nr. 4 (L. Van Renterghem).

¹⁰⁵ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1995-2000, 1998, nr. 26 (R. De Wilde).

¹⁰⁶ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Geboorten, 1901-1910, 1906, nr. 46 (J. M. De Vogelaere).

¹⁰⁷ Interview met Elza Van Renterghem, 13/1/2004.

¹⁰⁸ Eigen herinneringen.

¹⁰⁹ Interview met Elza Van Renterghem, 13/1/2004.

¹¹⁰ Interview met Elza Van Renterghem, 13/1/2004.

het vee weggehaald. Er werden echter geen documenten gevonden in verband met die opeising. Dat hij het voor zijn kinderen had, bewijst onderstaand liedje. Hij zong het toen hij moest vertrekken in 1918. Elza Van Renterghem kon het nog steeds zingen.

Te Ichtegem ¹¹¹

*Als 'k te Ichtegem kwam,
de soepe stond al gereed,
von tuten* en von bieten
'T is eten veur de geiten.*

*E derde vin een breud,
we woaren nog nie deud,
ne lepel marmeloade,
da smeerden we op ons breud.*

*Te veel om deud te goan,
te weinig om te leven,
Och moederlief ge moet doarom nog niet treuren,
de krieg zal niet blijven duren.
We zijn gezworen kameraden,
want we zullen elkander nooit verlaten.*

**(tuten = aardappelen)*

Dat het tijdens de tweede oorlog niet echt gemakkelijk ging, bewijst volgende anekdote waarin Cesarine als boerin kloeg dat ze niet genoeg vleesbonnen kreeg voor haar kinderen. De tweede anekdote toont hoe ze op het einde van haar leven wel heel graag de ogen uitstak van haar medebewoners in het rusthuis van Laarne.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog moest mijn grootmoeder Celina om vlees of rantsoenbonnetjes op de eerste verdieping van het gemeentehuis van Laarne. Tijdens het aanschuiven was er vooraan, aan het bureau, tumult ontstaan. Toen de oorlogsburgemeester minder bonnetjes aan Cesarine had geven omdat ze als boerin nog wat extra's kon kweken op de boerderij, werd ze kwaad en schold ze hem de huid vol, iets wat mijn grootmoeder nooit is vergeten ¹¹².

Mit Cesarine was 93 toen ze stierf en verbleef toen al enkele jaren in het rusthuis in Laarne. Maar dat kon er haar niet van weerhouden om haar familie en kennissen te

¹¹¹ Interview met Celina Van Damme, 3/1/2004.

¹¹² Interview met Elza Van Renterghem, 13/1/2004.

zien. In het weekend moest mijn vader, haar ophalen in het rusthuis en kwam ze de hele dag in het café van mijn grootvader zitten, met een duvel of trappist voor haar. Toen ze 's avonds weer terugging naar het rusthuis, moest mijn vader haar 'ne goeien bees' geven waar iedereen het kon zien. Zo kon ze de andere bewoners de ogen uitsteken ¹¹³.

D. DE FAMILIE VAN DE VELDE-VAN DEN NESTE

Petrus Van De Velde (° 3/10/1875 te Laarne ¹¹⁴, † 25/1/1949 te Laarne ¹¹⁵) en Marie-Leonie Van Den Neste (° 25/6/1881 te Laarne ¹¹⁶, † 12/11/1956 te Laarne ¹¹⁷) huwden te Laarne op 10/4/1907 ¹¹⁸. Ze kregen twaalf kinderen: Prudens (° 1908), Maurits (° 1909), Anna Barbara (° 1910), Clara (° 1912), Maria Theresia (° 1912, † 1944), Jozef (° 1914), Magdalena (° 1916), Elisabeth (° 1915), Martha Celina (° en V 1918), een tweeling Ghisela en Ivonne (° 1920) waarbij Ghisela stierf bij de geboorte, Alix Maria (° 1922) en Renaat Leo (° 1923) ¹¹⁹.

Ook in deze familie vinden we dezelfde beroepen terug als bij de vorige generatie, al is hier een begin van de verandering merkbaar. Ze waren allebei landbouwers, die zoals anderen een neveninkomen hadden in de thuisnijverheid. Marie Leonie was vooral huisvrouw, en de kinderen gingen vanaf hun 14 jaar naar de fabriek, die toen nog maar net in Laarne was opgericht.

Petrus en Leonie woonden als kind alle twee in de Steentjesstraat en woonden na hun huwelijk nog even in bij hun ouders. Maar toen er kinderen kwamen, verhuisden ze en kwamen ze in de Lange Meire wonen. Enkele jaren later 'kocht' Petrus Van De Velde de hoeve die hij 'pachtte' van Francisca De Wilde ¹²⁰. Het ging om de eigenlijke hoeve met daarbij nog twee stukken land, samen een hectare en 131 aren. Lang niet genoeg dus om te kunnen overleven met een gezien van 12 kinderen. Petrus betaalde voor deze aankoop 18 000 fr. in 1923. Volgens mijn grootmoeder Celina ¹²¹ was het eigenlijk een geschenk van Francisca De Wilde omdat Petrus en

¹¹³ Privaat Archief C. Van Damme, trouwboekje P. Van De Velde en L. Van Den Neste.

¹¹⁴ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1940-1950, 1949, nr. 5. (Van De Velde Petrus).

¹¹⁵ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Geboorten, 1881-1890, 1881, nr. 61 (Marie Leonie Van Den Neste).

¹¹⁶ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1950-1960, 1956, nr. 91 (L. Van Den Neste).

¹¹⁷ Privaat Archief C. Van Damme, trouwboekje P. Van De Velde en L. Van Den Neste.

¹¹⁸ De data komen uit Privaat Archief C. Van Damme, trouwboekje P. Van De Velde en L. Van Den Neste.

¹¹⁹ Privaat Archief C. Van Damme, Aankoopakte tussen P. Van De Velde en Francisca De Wilde, verleden voor mr. J. Van De Velde, notaris te Laarne, 1923.

¹²⁰ Interview met Celina Van Damme, 3/1/2004.

¹²¹ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Geboorten, 1890-1900, 1899, nr. 101 (Joseph Van Damme).

Fig. 7: Petrus Van De Velde en Marie Leonie Van Den Neste en hun zonen; rechts bovenaan Renaat Van De Velde (foto Cecile Van De Velde).

Fig. 8: Het huis van Petrus Van De Velde aan de Lange Meire in Laarne (schilderij Jozef Van De Velde; schilder en jaar onbekend)

Marie-Leonie voor haar gezorgd hadden toen ze niet meer alleen voor zichzelf kon zorgen. En ze zouden de hoeve nooit gepacht hebben maar zouden ingewoond hebben bij Francisca. Van dit huis bestaat een schilderijtje. Het huis werd echter volledig afgebroken en nu staat op dezelfde plaats het huis van Celina Van Damme, samen met de autogarage en het benzinestation van haar zonen. Een deel van de boomgaard en de oprit van de hoeve werden onteigend voor de aanleg van de verharde wegen in Laarne, tijdens de jaren 50-60 van de 20ste eeuw.

De familie was zeer gelovig en correct opgevoed. Volgens mijn grootmoeder was Marie Leonie een strenge en zeer gelovige vrouw die de touwtjes goed in handen hield, meer zelfs, Marie Leonie zou overdreven gelovig zijn geweest. Beide ouders konden lezen en schrijven en hadden het onderwijs doorlopen tot hun 14 jaar zoals toen gebruikelijk was.

De familie Van De Velde had het dikwijls moeilijk om rond te komen met zoveel kinderen. Marie-Leonie (of mitjen Van De Velde) was zeer gelovig en bad op een gegeven moment om 'verlichting van onzen lieven heer'. Korte tijd later stierf Ghisela. Het was voor Mitjen Van De Velde alsof de Heer haar gebed had aanhoord en haar lijden 'verlicht' had door één van haar dochters af te nemen. Sindsdien heeft ze het nooit meer aangedurfd om 'verlichting' te bidden.

E. DE FAMILIE VAN DAMME-DULT

Joseph Van Damme (° 3/8/1899 te Laarne ¹²², † 12/11/1986 te Laarne ¹²³) was de oudste zoon van Jan-Baptiste Van Damme en Maria-Elsa De Smet. Hij huwde te Laarne op 27/10/1921¹²⁴ met Sylvie Alice Dult (° 27/12/1897 te Laarne ¹²⁵, † 19/11/1971 te Laarne ¹²⁶). Het echtpaar kreeg 7 kinderen, waaronder twee tweelingen. Het jongste zoontje, Gerard, stierf bij de geboorte ¹²⁷. In navolging van zijn vader richtte Joseph Van Damme naast diens bloemisterij in de Kasteeldreef te Laarne zijn eigen bloemisterij in, samen met zijn broer Maurice.

De meeste van hun kinderen genoten het onderwijs dat gebruikelijk was. Sommigen kregen de kans om verder te studeren, zoals Maria Van Damme, die toen in Wetteren naailessen nam. Anderen moesten met Joseph gaan werken op het land, of moesten

¹²² Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1985-1990, 1986, nr. 42 (J. Van Damme).

¹²³ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Huwelijken, 1921-1930, 1921, nr. 39 (J. Van Damme en S. A. Dult).

¹²⁴ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Geboorten, 1890-1900, 1879, nr. 135 (Sylvie Alice Dult).

¹²⁵ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1971-1975, 1971, nr. 32 (S. A. Dult).

¹²⁶ Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters, 1920-1930.

¹²⁷ Interviews met Celina en Maria Van Damme.

Fig. 9: Joseph Van Damme op latere leeftijd (foto Maria Van Damme).

Sylvie Alice helpen in het huishouden omdat hun moeder sukkelde met haar gezondheid. Ze had namelijk astma, en begin de jaren 20 en 30 van de twintigste eeuw waren medicijnen voor de ziekte nog niet voorhanden. Joseph Van Damme was op vlak van werken enorm plichtsgetrouw en hield de discipline erin. Het gaf hem de reputatie van knorpot en ‘ne viezen’ ¹²⁸ te zijn.

Als imker was Joseph Van Damme gekend in Laarne. Verschillende andere, minder ervaren imkers kwamen bij hem te rade. Ook voor andere zaken kwam men bij hem. Joseph kweekte bijvoorbeeld ook zijn eigen tabak (die op een goeie morgen, vlak voor de jaarlijkse foer gestolen werden). De grote bladeren liet hij drogen aan de ingang van zijn serres. Hij hielp vele beginnende tabakskwekers hoe ze te werk moesten gaan. Uit interviews ¹²⁹ blijkt dat hij een man moet geweest zijn die van vele dingen verstand had, zeer charismatisch was en zeer goed bepaalde situaties kon inschatten. Hij maakte van zijn kwaliteiten nooit gebruik voor commercieel gewin. Hij was een man van principes, ook al had hij zijn negatieve kanten.

Joseph Van Damme was lid van de Bloemistengilde en was een tijd lang lid van de Raad Van Afgevaardigden van de Bloemistenbond. Verder was hij actief in de Imkersbond en de duivenbond. Politiek heeft hem nooit echt geïnteresseerd ¹³⁰.

¹²⁸ Interviews met Celina en Maria Van Damme.

¹²⁹ Interviews met Celina en Maria Van Damme.

¹³⁰ Interview met Celina Van Damme, 3/1/2004.

Fig. 10: Sylvie Alice Dult.

Joseph Van Damme was een tijdje soldaat in de Tweede Wereldoorlog. Hij was geleverd in Schellebelle en moest er om beurten waken bij de oevers van de Schelde. Na zijn diensturen kwam hij terug naar huis om uit te rusten en om voor zijn gezin te zorgen.

Voor Joseph zijn bloemisterij begon was hij wever, net zoals zijn grootmoeder langs vaders kant. Maar op de bloemisterij lag zijn ware roeping. Hij had een afkeur voor iedereen die geen banden had met de bloemistenstiel. Hij verzorgde zijn planten met grote zorg en kruiste zelf planten en bloemen voor betere resultaten. Zijn kennis over planten, over zaaien en oogsten, verzorging etc. was enorm en was één van de redenen waarom hij in Laarne een zeer gekend figuur was. Hij kweekte vooral begonia's, cyclamen, chrysanten en clivia's. Hij produceerde voor binnen- en buitenland. Zijn serres werden tijdens de Tweede Wereldoorlog opgeëist om er groenten in te kweken.

Toen Josephs bloemisterij begon te draaien kreeg hij wekelijks bezoek van een bloemenmarchand uit Brussel. Deze man maakte er de gewoonte van om zeer vroeg te komen en de mooiste plantjes samen te zetten, zodat hij verzekerd was van de beste kwaliteit. Dat was niet naar de zin van Joseph omdat het zijn reputatie bij de andere klanten, die hij dan slechts minderwaardige plantjes kon aanbieden, schade berokkende. Op een goeie morgen was Joseph het beu en heeft hij de man direct het erf afgeschopt. De man heeft zich nooit meer in Laarne durven vertonen ¹³¹.

F. CONCLUSIE

Zoals in het begin werd aangehaald was deze generatie een overgangsgeneratie. De personen hadden overwegend traditionele beroepen. Alleen Domien De Wilde was heel even, voor zijn huwelijk, dokwerker. De honkvastheid aan deze tradities kunnen we verklaren door het wantrouwen voor de vernieuwing. Tijdens het interview liet Celina Van Damme zich volgende uitspraak ontvallen: 'Mijn vader (Joseph Van Damme) had het niet zo zeer op pepe (Renaat Van De Velde), omdat het er eentje was van de fabriek....' ¹³² Het typeert niet alleen het karakter van Joseph Van Damme, maar het wijst ook onrechtstreeks op het wantrouwen en misschien zelfs een lichte afkeer voor de mensen die de kansen, die de vernieuwing bood, wel namen.

Ook bij de familie De Wilde zat de schrik er nog in. Domien was dan wel even dokwerker geweest, maar hij nam later wel het traditionele beroep van melkventer en landbouwer op ¹³³. Dit kan misschien gebeurd zijn onder invloed van zijn moeder en zijn stiefvader (Maria-Leonia Baete en Franciscus De Schryver) die zelf melkventers waren. Dat hij het bedrijfje van zijn stiefvader overnam is niet zeker. De kinde-

¹³¹ Interview met Maria Van Damme, 21/12/2003.

¹³² Interview met Celina Van Damme, 3/1/2004.

¹³³ Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters, 1901-1910, D.De Wilde.

ren van Domien gingen dan weer andere beroepen uitoefenen.

De familie Van Renterghem is vergelijkbaar met de familie De Wilde. Beide bleven vooral trouw aan de traditie maar ze stonden ook open voor vernieuwing.

Bij de familie Van De Velde was er weinig wantrouwen tegenover de vernieuwing, of het werd althans niet ten top gedreven. Een uitspraak, zoals die van Joseph Van Damme, kwam hier niet voor. Vijf van de kinderen waren fabriekswerkers, eentje was bediende, een andere hovenier in Waasmunster en één dochter werd meid. Dat bijna de helft van de kinderen van Petrus Van De Velde in de fabriek werkten en dat hij of zijn echtgenote er geen problemen van maakte, ligt misschien aan het feit dat de fabriek naast zijn woning gelegen was. Dat maakte de drempel om de fabriek te aanvaarden als werkgever, misschien wel iets minder hoog. De volgende generatie echter zal bijna volledig breken met de traditionele beroepen en kiezen voor beroepen uit de secundaire en tertiaire sector.

3. De derde generatie (1914-....)

A. ALGEMENE SCHETS ¹³⁴

Deze generatie vormt het scharnierpunt van de evolutie in de maatschappij die hier aan de hand van mijn familie wordt geschetst. Ze stond mee aan de wieg van de industrialisatie van de gemeente Laarne, ze maakte de Tweede Wereldoorlog mee, ze heeft de sixties met de secularisatie en de seksuele revolutie meegemaakt, en de economische crisis van de jaren zeventig heeft ze ook overleefd. Ze is naar de expo '58 geweest, ze heeft Vlaanderen na de oorlog uit het slop geholpen. Ze heeft de overgang van het oude Vlaanderen naar het nieuwe Vlaanderen op de voet gevolgd. Deze mensen hebben gewerkt om hun kinderen en kleinkinderen degelijk onderwijs te laten volgen in de hoop op een rijker en beter leven dan dat van hen en van hun ouders.

Toen in de jaren vijftig en zestig van de 20ste eeuw de economie beter begon te draaien en de koppeling van de lonen aan de index haar vruchten afwierp, kon de gewone Vlaming zijn zuurverdiende centjes uitgeven aan consumptieproducten. Het was het begin van de consumptiemaatschappij, waarvan de Expo '58 het startschot was. Daarvoor was er natuurlijk nog de Tweede Wereldoorlog, met de honger en terreur, de gevechten en bombardementen. Hitler had met zijn aanval op België in 1940 het hele land onderuitgehaald. De zwarte markt floreerde, het flamingantisme werd een stukje sterker dan in de Eerste Wereldoorlog. Partijen als Rex en Verdinaso kwamen op en verdwenen weer. Het was een donkere en zwarte periode.

¹³⁴ Voor de algemene schets heb ik mij gebaseerd op REYNEBEAU M., *Een geschiedenis van België*, Tielt, 2003; DE DEYGERE R., MOULAERT J., SMITS W. e.a. (red.), *Historia 5*, Kappellen, 2001 en DENECKERE G., *Familiegeschiedenis, een handleiding*, Gent, 2003.

Na de oorlog sloot België zich aan bij allerlei internationale organisaties zoals de VN en de NAVO. België stond mee aan de wieg van EGKS en EEG, en de huidige EU. Op nationaal en internationaal gebied ging het goed met België.

In Laarne evolueerde de tijd stilletjes verder. Men had weinig last van al deze grote gebeurtenissen, behalve dan de Tweede Wereldoorlog. Ook Laarne had zijn gesneuvelden, zijn politieke gevangenen en zijn bombardementen. Deze generatie zette de stap van de traditionele beroepen naar de nieuwe, moderne beroepen. Zij was enkel bekommerd om eigen goed, om hun werk, voedsel, de kinderen.

B. DE FAMILIE DE WILDE- VAN RENTERGHEM

Renaat (René) De Wilde (° 13/6/1914 ¹³⁵ te Laarne, † 5/6/1998 te Wetteren ¹³⁶) en Mariëtte Maria Van Renterghem (° 2/3/1917 te Heusden ¹³⁷, † 25/6/1987 te Wetteren ¹³⁸) trouwden te Laarne op 21/9/1938 ¹³⁹. Ze leerden elkaar kennen toen René bij de ouders van Mariëtte langs ging om de melk op te halen. Het koppel kreeg drie zonen. Gaston, de oudste, werd geboren in 1944 ¹⁴⁰. Lucien zag in 1948 het levenslicht ¹⁴¹. Pas op 23/3/1958 werd Etienne geboren.

Als kinderen zijn René en Mariëtte nooit gaan werken in een fabriek. Bij beiden thuis was er genoeg werk op de boerderij.

René's carrière heeft een heel grimmig bestaan gekend. Eerst was hij melkventer zoals zijn vader Domien. Hij had zelf een paar koeien en hij ging bij de andere boeren om melk, die hij dan op zijn ronde verkocht. Hij voerde zijn waren rond in een hondenkar, getrokken door een Sint-Bernardshond. Het verhaal wil dat op een dag de hond alleen vertrok met de kar en de melk, terwijl René een bezoekje bracht aan Mariëtte.

Zijn beroep als melkventer leverde hem in de Tweede Wereldoorlog een speciaal pasje op, zodat hij niet opgeëist werd. Hij moest tijdens de oorlog melk blijven rond brengen. Al kon men toen niet echt van melk spreken. Het was zwaar met water verdunde melk.

René had veel moed en een goed ontwikkeld commercieel inzicht. De oorlog was, hoe raar het ook kon klinken, voor hem een goede zaak. Hij was één van de spilfi-

¹³⁵ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Geboorten, 1910-1920, 1914, nr. 35 (Renaat De Wilde).

¹³⁶ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijdens, 1995-2000, 1998, nr. 26 (R. De Wilde).

¹³⁷ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Huwelijken, 1931-1940, 1938, nr. 36 (R. De Wilde en M. Van Renterghem).

¹³⁸ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Overlijden, 1995-2000, 1998, nr. 26 (R. De Wilde).

¹³⁹ Archief Gemeente Laarne, Akten van Burgerlijke Stand, Huwelijken, 1931-1940, 1938, nr. 36 (R. De Wilde en M. Van Renterghem).

¹⁴⁰ Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters, 1950, nr. 588

¹⁴¹ Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters, 1950, nr. 588

*Fig. 11 Renaat De Wilde op zijn huwelijksdag 21/9/1938
(foto: R. & H. Van Rossem- De Wilde).*

guren van de zwarte markt in Laarne ¹⁴². Naast melk vervoerde René ook varkensvlees en rundsvlees rond in de dubbele bodem van zijn hondenkar en vermoedelijk ook van zijn melkkannen. René woonde toen in een klein boerderijtje in de Reigerstraat in Laarne, waar hij samen met een beenhouwer uit de buurt, ene Albert Van Laeken, de dieren slachtte. Louis Dauwe, een neef van René die veel met hem optrok, zei in het interview: “*Als ze vandaag daar opgravingen zouden doen, dan zouden ze meer botten en koppen vinden dan kluiten aarde.*” René haalde de dieren ‘s nachts op bij boeren in Beervelde, Lochristi en Heusden. Het gevaarlijkste deel van deze opdracht was de Heirbaan (de huidige Dendermondse Steenweg in Laarne) oversteken. Het was een drukke weg en veldwachter Van den Berge lag altijd op de loer om René te kunnen pakken. René was een rijk man tijdens en na de oorlog. Hij profiteerde van de kansen die hij kreeg. Hij was zelfs na de oorlog één van de eerste inwoners van Laarne die met een auto reed. Het was een *Traction Avant* van Citroën ¹⁴³. Dit is één van de tekenen van de rijkdom en van de reputatie die René had opgebouwd in Laarne. Hij zorgde er in ieder geval voor dat hij tijdens de oorlog niets te kort kwam.

Het is een echt cowboyverhaal maar het zou zonde zijn het niet te vertellen. Tijdens de oorlog verhandelde René melk, boter en vlees ook in Gent. Het gerucht doet de ronde dat hij in de oorlog, onder de neus van de Duitsers, een heel varken heeft binnengesmokkeld in de Nieuwe Wandeling, de Gentse gevangenis. Hij zou het gedaan hebben op vraag van de nonnes, voor de ‘arme’ gevangenen. In hoeverre René zelf dit verhaal heeft verzonnen, of wat er van waarheid in zit, kan niet gezegd worden ¹⁴⁴.

Na de oorlog verging het René en Mariëtte minder goed. René hield wel van een ‘klapke’ doen op café. Ook was er als melkventer geen werk meer en kwam er van een zwarte markt niet veel in huis. Ten einde raad ging hij samen met Louis Dauwe, zijn neef, aan de slag in een verffabriek in Gent¹⁴⁵. René en Louis zagen daar de kans om ook voor zichzelf een beetje geld te verdienen. Ze gingen verf verkopen en zelf gaan schilderen. Toen na een tiental jaren dit bedrijfje failliet ging, ging het voor René en Mariëtte ook bergaf. René ging toen samen met zijn zonen Gaston en Lucien werken bij het vleesbedrijf Supercaro.

In 1952 ¹⁴⁶ opende Mariëtte een cafeetje in de Zandstraat in Laarne. Het was één van de vele cafeetjes van de plaatselijke brouwer Walrave. Vandaag wordt het café *De Vlasbloem* nog altijd opgehouden door Agnes Verschraegen, de echtgenote van Lucien. Het café bracht voor René en Mariëtte terug hoop op een goede toekomst.

¹⁴² Interview met Louis Dauwe, 7/12/2003.

¹⁴³ Interview met Antoon Afschrift, 14/1/2004.

¹⁴⁴ Interview met Louis Dauwe, 7/12/2003.

¹⁴⁵ Interview met Louis Dauwe, 7/12/2003.

¹⁴⁶ Interview met Lucien De Wilde, 1/2/2004.

*Fig. 12: Renaat De Wilde en Marriëtte van Renterghem
(R. & H. Van Rossem- De Wilde).*

Fig. 13: “De Vlasbloem”, het café van Renaat De Wilde en Marriëtte Van Renterghem. Vandaag wordt “de Vlasbloem open gehouden door Lucien De Wilde en zijn vrouw Agnes (foto Gertjan De Wilde).

Hun jongste zoon, Etienne, zette zijn eerste passen in de wereld van het wielrennen, onder het toeziende oog van zijn broer Lucien, de ‘manager’ van de familie. Etienne zou al gauw succes oogsten zowel bij de nieuwelingen als uiteindelijk bij de profs. Het café diende al gauw als clublokaal voor een club van wielertoeristen en als supporterslokaal van Etienne. Voor René en Mariëtte was het goed want de financiële zorgen smolten als sneeuw voor de zon ¹⁴⁷.

Onderwijs was voor hen nog dikwijls zoals in de vorige generatie, namelijk tot 14 jaar naar school en dan gaan werken, op het land of in de fabriek ¹⁴⁸. René en Mariëtte gingen meehelpen thuis op de boerderij van hun ouders. Pas na hun huwelijk verhuisden ze naar de Reigerstraat in Laarne en vanaf 1952 woonden ze in de Zandstraat, dicht bij hun cafeetje.

C. DE FAMILIE VAN DE VELDE – VAN DAMME

René Van De Velde (°11/8/1923 te Laarne ¹⁴⁹, † 27/12/1983 te Laarne ¹⁵⁰) en Celina Van Damme (° 12/4/1926 te Laarne ¹⁵¹) leerden elkaar kennen tijdens de oorlog en huwden op 14/7/1948 in Laarne ¹⁵². Celina trouwde met René, ondanks fel protest van haar vader. Ze kregen zes kinderen: Jozef (°1950), Paul (°1951), Jan (°1953), Marc (°1955), Cecile (° 1957) en Wilfrieda (°1960) ¹⁵³. Na hun huwelijk woonden ze een tijdje in op het hof van Petrus Van De Velde en Marie Leonie Van Den Neste. Celina kon bijzonder goed opschieten met haar schoonmoeder.

René ging naar school tot zijn 14 jaar en ging daarna gaan werken in de textielfabriek Fernand Hanus ¹⁵⁴, die bijna letterlijk in zijn achtertuin stond. René had geen diploma maar was wel bereid om te werken. Hij ging na zijn huwelijk met de fiets naar de avondschool in Gent ¹⁵⁵ en kon zo opklimmen in de fabriek van Hanus. Hij studeerde ondermeer elektriciteit en mechanica. In 1955 slaagde hij voor het examen van meester-gast ¹⁵⁶. René verliet de fabriek echter om voor een eigen zaak te zorgen. René was een harde werker, en de armoede die hij thuis kende zou zijn gezin niet kennen. Zo bouwde hij zelf maar liefst drie huizen, waaronder het zijne, dat toen... maar driehonderdduizend frank kostte. In 1962 begon hij met een tankstation. Hij had de hoeve van zijn ouders afgebroken en bouwde er een benzinestation. Eerst

¹⁴⁷ Interview met Lucien De Wilde, 1/2/2004.

¹⁴⁸ Interview met Lucien De Wilde, 1/2/2004.

¹⁴⁹ Privaat Archief C. Van Damme, Trouwboekje P. Van De Velde en L. Van Den Neste.

¹⁵⁰ Privaat Archief C. Van Damme, Uitreksel akten van Burgerlijke Stand Laarne, Overlijden van Renaat Van De Velde.

¹⁵¹ Privaat Archief C. Van Damme, Trouwboekje R. Van De Velde. C. Van Damme.

¹⁵² Privaat Archief C. Van Damme, Trouwboekje R. Van De Velde. C. Van Damme.

¹⁵³ Privaat Archief C. Van Damme, Trouwboekje R. Van De Velde. C. Van Damme

¹⁵⁴ Archief Gemeente Laarne, Bevolkingsregisters, 1920-1940, Rene Van De Velde, nr. 658.

¹⁵⁵ Interview met Celina Van Damme, 3/1/2004.

¹⁵⁶ Privaat Archief C. Van Damme, brief van Hanus NV aan Renaat Van De Velde, 3/8/1955.

Fig. 14: Renaat Van De Velde (tweede van links) met enkele kameraden op het voetbalveld (uit Laarne Herzien ..., 1991, p. 74).

Fig. 15: Maria en Celina Van Damme, 2003 (foto Gertjan De Wilde).

Fig. 16: De Lange Meire vandaag. Op de plaats van het boerderijtje van Petrus Van De Velde bevindt zich vandaag Texaco Van De Velde, Garage Van De Velde en het huis van Celina Van De Velde-Van Damme (foto Gertjan De Wilde).

werden de brandstoffen verkocht onder BP, later onder Texaco ¹⁵⁷. De zaken gingen goed want René en Celina werkten hard. René werkte toen nog in de fabriek. Als hij moest gaan werken nam Celina het benzinestation over tot als René terug was (later vervangen de kinderen Celina) ¹⁵⁸. Daarna ging hij terug naar de zaak om ze de rest van de dag open te houden. Vandaag, meer dan veertig jaar later, wordt Texaco Van De Velde open gehouden door Paul en Marc Van De Velde, twee van de vier zonen van René en Celina.

Celina zelf hielp na haar schooljaren mee op de bloemisterij van haar vader Joseph. Maar haar eigenlijke taak was helpen het huishouden doen. Haar moeder Sylvie Alice had een zwakke gezondheid en kon de hulp goed gebruiken. Haar zus Maria Van Damme kon wel verder studeren (naaister). Iets wat Celina niet graag zag. Maar zij moest haar verantwoordelijkheid opnemen thuis en voor het huishouden zorgen ¹⁵⁹. Na haar huwelijk bleef Celina thuis om voor haar kinderen te zorgen en later om het benzinestation open te houden.

¹⁵⁷ Interview met Paul Van De Velde, 28/12/2003.

¹⁵⁸ Interview met Celina Van Damme, 3/1/2004.

¹⁵⁹ *Idem*.

D. CONCLUSIE

Dit was de generatie die het keerpunt vormde in de evolutie van een agrarische/ industriële maatschappij naar de consumptiemaatschappij van vandaag. Zowel René De Wilde als René Van De Velde zijn een mooi voorbeeld van mensen die de kans krijgen om elders te gaan werken dan op het land. De vraag is alleen of het een vrijwillige beslissing was of een door de omstandigheden gedwongen stap. Voor René Van De Velde was de fabriek een logische maar noodzakelijke stap. De fabriek lag trouwens vlak achter het ouderlijk huis. Zijn familie werd dus al vanaf het begin geconfronteerd met de fabriek. De moeilijke financiële toestand thuis maakte de stap naar de fabriek nog kleiner. Ze moesten uit noodzaak wel naar de fabriek. Marie Leonie Van Den Neste, de moeder van René, moet wel haar bedenkingen gehad hebben toen al haar zonen vertrokken naar de fabriek, want als zeer gelovige vrouw had ze zo haar twijfels over die moderne zaken ¹⁶⁰. Maar ze werd gedwongen door geldgebrek. Dan was ze wel gelukkiger met het lot van enkele van haar dochters die als inwonende meid geld verdienden. Bij de diefstal van het Lam Gods haalde ze echter snel één van haar dochters die meid was van Arsène Goedertier uit Wetteren, snel terug naar huis ¹⁶¹.

Dat hijzelf niet heeft kunnen verder studeren heeft Rene Van De Velde nooit echt kunnen verwerken. Zijn kinderen zouden dat nooit mogen meemaken. Een diploma was een streefdoel dat de rest van je leven kon bepalen, hield hij zijn kinderen voor. Toen Frieda trouwde had ze nog geen diploma en werkte ze een tijdje bij een deurwaarder in Dendermonde. Ze klaagde dat ze deze job niet graag deed. René vroeg toen wat ze wel wou doen. Kleuterleidster. De dag nadien stonden René en Frieda in Gent om haar in te schrijven voor de lessen.

René De Wilde was een beetje de tegenpool van de René Van De Velde. Hij heeft het thuis ook niet gemakkelijk gehad en wou ook ontsnappen aan een onzeker bestaan. René was een melkventer en kon zo tot na de Tweede Wereldoorlog genoeg geld verdienen. Tijdens de oorlog had hij zijn gloriejaren. Door te smokkelen en mee de zwarte markt te organiseren kon hij veel geld verdienen. Geld dat door de mindere jaren na de oorlog weer snel was uitgegeven. Hij ging toen ook uit noodzaak werken in de fabrieken en zijn vrouw Marriëtte begon om dezelfde reden het café. Het ging pas echt goed toen Etienne succes begon te krijgen in het wielrennen ¹⁶². Ook voor ontspanning en vrije tijd was er toen terug tijd. Men had nu meer dan de zondag om uit te rusten. Het waren de halve dagen werken (een gevolg van de sociale wetten uit het interbellum ¹⁶³) die René Van De Velde de kans gaven zijn benzinstation op te richten. Voor René De Wilde en een café ging het ongeveer op dezelfde wijze.

¹⁶⁰ Interview met Celina Van Damme, 3/1/2004.

¹⁶¹ Interview met Celina Van Damme, 3/1/2004.

¹⁶² Interview met Lucien De Wilde, 1/2/2004.

¹⁶³ REYNEBEAU M., *Een geschiedenis van België*, Tielt, 2003.

4. De tweede generatie (1958-....)

A. ALGEMENE SCHETS

Deze generatie groeide op in de sixties en is dan ook de eerste generatie die van kindsbeen af kennis maakte met de consumptiemaatschappij. Ze leefde in een nieuwe tijd, met een geheel andere mentaliteit als die van de vorige generaties. Er waren volop kansen voor de gewone mensen. Men kon verder studeren, iets wat tot daarvoor niet voor iedereen weggelegd was. Er was een sociale zekerheid enz. De industrie en de landbouw vonden een nieuw evenwicht en er was voldoende overschot. Het merendeel van de bevolking is vandaag tewerkgesteld in de secundaire (industrie) en de tertiaire (diensten/overheid) sector. De koopkracht steeg in de loop der jaren enorm en de mensen konden zich luxeproducten aanschaffen.

Het onderwijs evolueerde en de leerplicht tot 18 jaar werd ingevoerd. Door studiebeurzen kregen ook de minder gegoede mensen kansen tot studeren. Men kon zelfs kiezen tussen een katholieke school of een gemeenschapsschool. Men kan kiezen tussen een Vrije Universiteit en een katholieke. Vandaag behoort Vlaanderen tot een van de meest ontwikkelde gebieden in de wereld.

Door deze economische veranderingen en een beter onderwijs werden veel van de vroegere problemen opgelost. Het gevaar van honger en ziekte week, een betere hygiëne en voeding zorgden voor een daling in de kindersterfte en het sterftecijfer in het algemeen.

Vandaag zijn de gewone mensen ook niet meer politiek onmondig en heeft iedereen een stem dankzij de algemene stemplicht. Er is een hele waaier aan politieke partijen en stromingen die voor iedereen wel iets in huis hebben om te verleiden. Er moet ook niet meer hele dagen gewerkt worden. Men kan na het werk gaan sporten of een of anderen hobby gaan beoefenen. Men kan kiezen uit film, toneel, en zoveel meer om uit te gaan of te ontspannen. Voor deze en mijn generatie is de wereld onze achtertuin geworden door wereldwijde media en internet.

B. DE FAMILIE DE WILDE – VAN DE VELDE

Etienne De Wilde (° 23/3/1958 te Wetteren ¹⁶⁴) en Wilfrieda Van De Velde (° 12/1/1960 te Laarne ¹⁶⁵) trouwden op 21/12/1979 in Laarne¹⁶⁶. Ze kregen twee kinderen, namelijk Gertjan (°12/4/1985 te Gent ¹⁶⁷) en Berdien (° 22/12/1989 te Gent ¹⁶⁸).

Etienne De Wilde is de zoon van René De Wilde en Mariëtte Van Renterghem. Hij

¹⁶⁴ Privaat Archief Wilfrieda Van De Velde, trouwboekje Etienne De Wilde en Wilfrieda Van De Velde.

¹⁶⁵ Privaat Archief Wilfrieda Van De Velde, trouwboekje Etienne De Wilde en Wilfrieda Van De Velde.

¹⁶⁶ Privaat Archief Wilfrieda Van De Velde, trouwboekje Etienne De Wilde en Wilfrieda Van De Velde.

¹⁶⁷ Archief Stad Gent, Akten van de Burgerlijke Stand, geboorten, 1985 nr. 1368.

*Fig. 17: Etienne en Gertjan De Wilde op het podium van het Belgisch kampioenschap wielrennen in Doornik, 26 juni 1988 (uit STEVENS F., GELDHOF M., *De Blonde Pijl van Laarne*, 1988, p. 47).*

was een laatkomer want zijn twee broers Lucien en Gaston waren respectievelijk 10 en 14 jaar ouder. Etienne was bij de geboorte een eerder frêle kind, dat al snel alle kinderziektes zou verzamelen en overwinnen. Van een toekomstige topsporter was nog geen sprake ¹⁶⁹.

Hij liep school in de gemeentelijke jongensschool in Laarne en ging daarna naar het Scheppersinstituut in Wetteren automechanica studeren. Hij behaalde zijn diploma A3 in 1976. Daarna ging Etienne een tijdje werken in de Renaultgarage van Eric Van Theemse in Destelbergen ¹⁷⁰. Etienne was echter geobsedeerd door de fiets, het wielrennen en Eddy Merckx. Hij wou wielrenner worden. Moeder Mariëtte had het daar zeer moeilijk mee omdat dit een beroep zonder enige financiële zekerheid was. Ze had liever gehad dat haar jongste zoon zijn carrière uitbouwde op een meer veiliger gebied dan het wielrennen. Maar hoe dan ook, wielrennen werd zijn beroep. Hij begon bij de junioren in 1973 en werd profwielrenner in maart 1980 ¹⁷¹.

Met de steun van zijn broer Lucien, van Freddy Stevens, Jef D'Hondt en vele andere, maar in het bijzonder van Wilfrieda Van De Velde, zijn echtgenote, behaalde hij mooie en grote overwinningen:

¹⁶⁸ Archief Stad Gent, Akten van de Burgerlijke Stand, geboorten, 1989 nr. 5454.

¹⁶⁹ STEVENS F., GELDHOF M., *De Blonde Pijl van Laarne*, Elversele, 1988.

¹⁷⁰ Interview Van De Velde Wilfrieda op 16/11/2003.

¹⁷¹ STEVENS F., *30 jaar Etienne De Wilde*, Laarne, 2001.

Fig. 18: Etienne De Wilde en Matthew Gilmore, wereldkampioen ploegkoers in Bordeaux, 30 augustus 1998 (uit STEVENS F., 30 jaar Etienne De Wilde, Laarne, 2001, p. 222).

Zilver op de Olympische Spelen van Sydney (Australië) in 2000, in de discipline ploegkoers, samen met Matthew Gilmore.

Wereldkampioen ploegkoers met Matthew Gilmore in Bordeaux (Frankrijk) in 1998.

Wereldkampioen puntenkoers in Hamar (Noorwegen) in 1993

Kampioen van België op de weg, Doornik in 1988.

Tweevoudig ritwinnaar in de Tour de France, namelijk in Bordeaux en Dijon in resp. 1989 en 1991.

Omloop Het Volk 1989 in Gent

Scheldeprijs in Schoten, 1987

Meervoudig ritwinnaar in Parijs-Nice

Twee keer Kampioen van België Omnium in Gent

Kampioen van Europa Omnium in Gent

Kampioen van Europa ploegkoers met Matthew Gilmore in Gent.

38 zesdaagse overwinningen (op twee punten van Rik Van Steenbergen en op 50 van Patrick Sercu, in totaal op plaats nr. 6 in de ranglijst met de meeste overwinnin-

gen)¹⁷² samen met o.a. *Matthew Gilmore, Stan Tourné, Andreas Kappens, Erik Zabel, Silvio Martinello, Jens Vegerby, ...*

Etienne behaalde dus een mooi aantal overwinningen. Er waren ook een aantal zwarte momenten in zijn carrière, zoals een dopingschandaal, een groot aantal ongevallen en kwetsuren, ... In ieder geval maakte hij het beste van zijn carrière met als hoogtepunten de overwinningen in de Tour de France, Belgisch kampioen in 1988, de twee wereldkampioenschappen en vanzelfsprekend de zilveren Olympische medaille in 2000 (op 42 jarige leeftijd).

Wilfrieda Van De Velde werd geboren op 12 januari 1960 en is de dochter van Celina Van Damme en Renaat Van De Velde. In haar jeugd liep ze school in de meisjesschool van Laarne en in het toenmalige Sint-Gertrudisinstituut in Wetteren. Ze leerde Etienne kennen op 14-jarige leeftijd¹⁷³ en als ze negentien was geworden, trouwde ze met hem. Wilfrieda studeerde verder als kleuterleidster en werkt vandaag in de Vrije Basisschool St-Jozef in Overmere, waar ze het tweede kleuterklasje leidt. Frieda, zoals iedereen haar eigenlijk noemt, heeft altijd een zeer druk en hectische leven gehad door dat haar echtgenoot steeds op reis was. Ze bleef dus dikwijls achter met haar kinderen en de huishoudelijke problemen. In de grootste drukte van de carrière van Etienne kon ze altijd rekenen op de hulp van haar moeder (Celina Van Damme). In 1999 zijn Etienne en Wilfrieda gescheiden en gingen elk hun eigen weg. Etienne woont nog altijd in de Brandemanstraat in Laarne, waar hij nu een zonnecentrum heeft. In 2003 is hij gestopt met zijn dertigjarige wielercarrière. Frieda bleef werken als kleuterleidster in de St.- Jozefsschool in Overmere. Ze bleef zorgen voor haar kinderen. In 2003 verhuisde ze van haar huis in de Meerskant naar de nieuwe woning in de Warande in Laarne. De hoop op een nieuwe start. Hun kinderen, Gertjan en Berdien lopen allebei nog school. Berdien zit nu in haar derde jaar humaniora Wetenschappen in het Sint-Gertrudiscollege van Wetteren en Gertjan probeert zijn eerste kandidatuur geschiedenis aan de RUG succesvol af te ronden.

C. CONCLUSIE

Uit het vorige valt af te leiden dat in een familie vandaag de dag de landbouw weinig of geen belang heeft. Ze hebben hun eigen huisje. Wie gaat werken heeft een relatieve werkzekerheid. Met andere woorden, er is geen reden meer tot kinderarbeid, of zelfvoorziening. Iedereen is mee met de consumptiemaatschappij. De primaire sector heeft haar belang door gegeven aan de industrie (secundaire) en de diensten (tertiaire sector). Dit is zeer mooi, al moeten we voorzichtig blijven en de nodige nuances aanbrengen.

¹⁷² STEVENS F., *30 jaar Etienne De Wilde*, Laarne, 2001.

¹⁷³ Interview met Wilfrieda Van De Velde op 16/11/2003.

Mijn Stamboom

Gertjan De Wilde

Extenne De Wilde

Renaat De Wilde

Domien De Wilde

Ivo De Wilde

x Leontine Baete

x Elodie Ingels

C.L. Ingels

x Pelangie Rymiers

x

Marriette van Renterghem

Lucius Van Renterghem

x Gesaerina De Vogelære

Emiliamus Van Renterghem

x Maria P. Van Brussel

Petrus De Vogelaere

x Maria Dobbelaere

Renaat Van De Velde

Petrus Van De Velde

x Leonie Van Den Neste

Casimir Van De Velde

x Antonia Focket

Jan-Baptiste Van den Neste

x Francisca Neyl

Wilfrieda Van De Velde

x

Celina Van Damme

Joseph Van Damme

x Sylvie Alice Dult

Jan-Baptiste Van Damme

x Maria Elsa De Smet

Petrus Dult x

Maria De Vetrman

Door de komst van industrie en de consumptiemaatschappij zijn nieuwe beroepen ontstaan zoals o.a. garagist, wat het 'eigenlijke' beroep van Etienne had moeten zijn. Ook het onderwijs is daardoor enorm gestimuleerd en uitgebreid. Zo konden Etienne en Frieda studeren en beiden hun diploma's halen. Etienne kon zelfs van zijn hobby een beroep maken.

Hun ouders waren nog niet zeker dat ze ooit hoger onderwijs zouden kunnen genieten terwijl dit voor mijn ouders al vast stond. Ook voor de jeugd van vandaag is het een evidentie dat ze onderwijs zullen genieten tot hun achttiende jaar.

Hoofdconclusie

We zijn met dit verhaal begonnen in 1838. De voorouders leefden toen in erbarmelijke omstandigheden. Ze moesten van kindsbeen af werken op het land of in de huisspinnerijen die de arme plattelandsbevolking nodig had op te overleven. Want met een akkerlandoppervlakte van amper 5 hectaren, enkele dieren en verouderd materiaal kon men niet overleven. De huisnijverheid bood voor sommigen een uitweg naar een iets beter bestaan. Zij konden geld verdienen door voor aannemers in de stad thuis te weven. De bestaansonzekerheid bleef niettemin groot. Men was immers volledig afhankelijk van de afname van deze ondernemers. Dit putting out-systeem hield hen vast in hun miserabele situatie. Vlaanderen was op dat moment nog niet industrieel tot ontwikkeling gekomen. De agrarische sector stelde nog altijd meer dan 90% van de werkende bevolking te werk. De meeste onder hen konden amper leven of schrijven, moesten gronden pachten, werktuigen lenen of huren, en proberen te overleven op hetgeen hun gronden voortbrachten.

De daarop volgende generatie had het net iets beter, al was er op het Vlaamse platteland niet veel te merken van de enorme economische en sociale veranderingen in de steden. Ook tijdens de generatie van de overgrootouders was de toestand even miserabel. Men zat in Vlaanderen nog vast aan de traditie dat men het beroep van zijn ouders moest overnemen. Stilaan begon de industrie door te dringen in de kleine plattelandsgemeenten onder de vorm van kleine textielfabriekjes en brouwerijen. Van dan af trad er een diversiteit op in de beroepen. De overgrootouders zaten nog vast in hun tradities en stonden argwanend tegenover de vernieuwing, al werd er wel al eens iets uitgeprobeerd in hoge nood. Pas in nood trok men naar de fabriek. Dit was het geval met het gezin van Petrus Van De Velde die zijn zonen naar de fabriek moest sturen (proletarisering, maar geen plattelandsvlucht omdat de fabriek achter hun huis stond). Dit laatste wijst er op dat de aanpassing aan de industrialisering maar goed opgang kwam bij de generatie van de grootouders. Dit, en ook de kans op bijscholing, tonen de evolutie van een uitsluitende landbouwgemeenschap naar een consumptiemaatschappij aan. Men is wel nog zo ver niet in de generatie van de grootouders maar zij leggen wel de basis voor de definitieve omekeer in de tradities. Door een betere economie en 'beroepenspreiding' kan men aandacht geven aan onderwijs voor de kinde-

ren, ontspanning en een betere kans op overleven in een totaal nieuwe maatschappij. De generatie van de ouders was de eerste generatie die ten grote dele heeft kunnen profiteren van deze evolutie. Kinderarbeid was niet nodig om te overleven, men kon gaan studeren, men kon vrij een beroep of stiel kiezen, los van tradities of verplichtingen. De gewone plattelandsmens kwam vrij van de grootgrondbezitters en de andere rijken en kon zich een betere sociale positie veroorloven. Men kon zelf zijn beroep kiezen. Dit betekende een enorme vrijheid voor de arbeider. Men kon kiezen voor een beroep in de amusementswereld of dienstverlening of industrie zonder in verlegenheid te vallen.

De kinderen uit deze laatste generatie plukken de vruchten van deze evolutie. Zij kunnen en mogen nog meer gezien de toename van de koopkracht. Ze profiteren evenzeer als hun ouders om te komen tot wat ze zijn. Ze krijgen kans op degelijk onderwijs en op een degelijke ontwikkeling. Dit alles is niet in geringe mate te danken aan de evoluties en revoluties in de economie, politiek, de cultuur en het onderwijs.

Bronnen

Openbare Archieven

Gent

- Dienst Burgerlijke Stand, Geboorteakten 1981-1990.

Laarne

- Burgerlijke Stand, geboorteakten: 1851-1860; 1861-1870; 1871-1880; 1881-1890; 1890-1900; 1910-1920; 1941-1950; 1951-1960.
- Burgerlijke Stand, huwelijksakten: 1861-1870; 1891-1900; 1901-1910; 1921-1930; 1931-1940
- Burgerlijke Stand, overlijdensakten: 1901-1910; 1921-1930; 1940-1950; 1950-1960; 1960-1970; 1971-1975; 1981-1985; 1985-1990; 1995-2000.
- Burgerlijke Stand, bevolkingsregisters: 1831-1840, 1841-1850; 1851-1860; 1861-1870; 1871-1880; 1881- 1890; 1890-1900; 1910-1920; 1941-1950; 1951-1960; 1960-1970; 1971-1975; 1981-1985; 1985-1990; 1995-2000

Destelbergen

- Burgerlijke Stand, geboorteakten: 1831-1840; 1841-1850; 1851-1860.
- Burgerlijke Stand, overlijdensakten: 1871-1880; 1891-1900.
- Burgerlijke Stand, huwelijksakten: 1861-1870.
- Burgerlijke Stand, bevolkingsregisters: 1831-1840, 1841-1850; 1851-1860; 1861-1870; 1871-1880; 1881- 1890; 1890-1900.

Private archieven

- Vereniging voor lokale geschiedenis van Kalken en Laarne: Kadastrale legger en Poppkaarten van Laarne, 1860.
- Dauwe Louis: foto's, rouwbrieven en doodsprentjes.

- De Wilde Gertjan: foto's.
- De Wilde Lucien en Agnes: foto's en rouwberichten.
- Impens M.: kopies akten van burgerlijke stand Laarne, datums, foto's en rouwberichten De Wilde-Ingels en Ingels Ryniers
- Van Damme Celina: foto's, rouwberichten, brevetten Renaat Van De Velde, notariële akten van Van De Velde Petrus, Van De Velde Renaat; trouwboekje Petrus Van De Velde en Marie-Leonie Van Den Neste, trouwboekje Renaat Van De Velde en Celina Van Damme.
- Van Damme Maria: foto's rouw berichten, notariaatakten van Petrus Dult, Jan-Baptiste Van Damme en Joseph Van Damme.
- Van De Velde Cecile: foto's van de families Van De Velde en Van Damme
- Van De Velde Jozef: schilderij van het voorouderlijk huis van P. Van De Velde., schilder en jaar onbekend.
- Van De Velde Wilfrieda: trouwboekje Etienne De Wilde en Wilfrieda Van De Velde, echtscheidingsakte Etienne De Wilde en Wilfrieda Van De Velde, kopies geboorteakten Gertjan De Wilde en Berdien De Wilde, foto's.
- Van Haevermaet Annelies: trouwboekje Joseph Van Damme en Sylvie Alice Dult.
- Van Rossem- De Wilde: foto's en rouwberichten.

Mondelinge bronnen

- Afschrift Antoon, interview op 14/1/2004
- Dauwe Louis, interview op 7/12/2003
- De Wilde August, interview op 15/2/2004
- De Wilde Lucien, interview op 1/2/2004
- Van Damme Celina, interview op 3/1/2004
- Van Damme Maria, interview op 21/12/2003
- Van De Velde Paul, interview op 28/12/2003
- Van De Velde Wilfrieda, interview op 16/11/2003

Bibliografie

- BALTHAU E., Ruutheden over een vaste plaats in de kerk van Laarne in 1425: familieruzie of uiting van sociale en politieke spanningen, *Castellum*, XVII, nr. 3, 2000, p. 3-14.
- BUYSSE C., *Het Gezin Van Paemel*, Antwerpen, 1900.
- DE DONDER V., *Liefde is van alle tijden. Het gezin als waarde in de 21ste eeuw*, Kapellen, 1994.
- DE DEYGERE R., MOULAERT J., SMITS W., e.a. (red.), *Historia 5*, Kapellen, 2001.
- DENECKERE G., *Oefeningen Nieuwste Tijden, handleiding familiegeschiedenis*, Universiteit Gent, 2003-2004.
- DE PESSEMIER- 'S GRAVENDRIES P. e.a., *Laarne Herzien ...*, s.d., 1991.
- DE POTTER F., BROECKAERT J., *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen. Vierde reeks. Arrondissement Dendermonde*, deel 1, Gent, 1889, Laarne.
- DE WILDE J., De Wilde te Laarne: een familiekroniek, *Castellum*, VII, nr. 4, 1990, p. 9-92.
- DE WILDE J., De Wilde te Laarne: een familiekroniek, *Castellum*, IX, nr. 4, 1992, p. 3-52.
- DE WILDE J., De familie De Wilde te Kalken en Laarne, de oudstegetuigenissen, *Castellum*, XII, nr. 4, 1995, p. 3-13.

REYNEBEAU M., *Een geschiedenis van België*, Tielt, 2003.

SCHEPENS E., *Bierbrouwen en Jeneverstoken in Laarne*, Laarne, 1993.

STEVENS F., GELDHOF M., *De Blonde Pijl van Laarne*, Elversele, 1988.

STEVENS F., *30 jaar Etienne De Wilde*, Laarne, 2001.

STEVENS J., *Heemkunde, geschiedenis van de gemeenten Laarne en Heusden*, 2 delen, Laarne, 1994.

VAN DAMME D., LOSTRIE C., *Het kasteel en de meersen, grasduinen in de natuur, geschiedenis en folklore van Laarne en Kalken*, Laarne, 1987.

VAN HAEVERMAET A., *Historisch portret van vijf generaties, oef. Nieuwste tijden*, Universiteit Gent, 2000-2001.

VRIELINCK S., *De territoriale indeling van België (1795-1963): bestuursgeografisch en statistisch repertorium van de gemeenten en de supracommunale eenheden (administratief en gerechtelijk). Met de officiële uitslagen van de volkstellingen*, Leuven, 2000.

ELF JAARGANGEN VAN DE SCHELDEGALM ALS BASIS VOOR EEN TENTOONSTELLING OVER KERMISSSEN EN OPENBARE FEESTEN IN KALKEN TER GELEGENHEID VAN ERFGOEDDAG, 17 APRIL 2005

André Van De Sompel

1. Een schenking

Vanwege de Koninklijke Heem- en Geschiedkundige Kring Jan Broeckaert vzw Wetteren mocht onze kring elf zo goed als volledige jaargangen van *De Scheldegalm* uit de periode 1893-1914 ontvangen: 1893 (vanaf 6 augustus, nrs; 32-52), 1895, 1896, 1898, 1899, 1907, 1908, 1909, 1912, 1913 en 1914 (tot nr. 40-4 oktober 1914), waarvoor hartelijk dank.

Verondersteld wordt dat dit wellicht de grootste verzameling is van *De Scheldegalm*, *Wekelijks Aankondigingsblad voor Calcken en omliggende gemeenten*.

Behalve in privé-verzamelingen (bijvoorbeeld bij Marcel Meys) bevinden er zich ook nog enkele nummers in de Universiteit Gent in het fonds *Kies-, vak- en weekbladen*, onder de nummers J 1580 en J 1798¹.

2. De Scheldegalm

Het wekelijks aankondigingsblad ontstond in de periode 1856-1857 in Wetteren, mogelijk als het oudste 19de eeuwse Wetterse weekblad². De Scheldegalm verscheen er met als ondertitel *Annoncenblad Wetteren* (1862) en *Aankondigingsblad* (1890). Een drukker-uitgever werd, in tegenstelling tot de andere Wetterse weekbladen, niet vermeld. Over de geschiedenis van het blad is tot nogtoe weinig bekend. Blijkbaar was het een prestigezaak voor een drukker een weekblad uit te geven. De Scheldegalm werd vermoedelijk kort vóór of in 1893 overgenomen door de *Drukkers-Uitgevers L. VAN DE VELDE en ZOON, Calcken-Dorp*. Dat de gepensioneerde hoofdonderwijzer Leo Van De Velde (1828-1908) en zoon Prudent (1873-1920) op dat moment reeds lang de drukkersstiel beoefenden, valt te betwijfelen. Bij gebrek aan officiële documenten, baseren we ons voor die stelling op een verzame-

¹ Onder die nummers worden volgende exemplaren bewaard: nr. 175 van de 5de jg. (1862), nr. 10 van de 30ste jg. (1886), nr. 30 van de 34ste jg. (1890) en nr. 32 van de 38ste jg. (1893). De nummers uit de verzameling van Marcel Meys dateren eneneens uit de periode na 1893.

² Tijdens de periode 1850 - WO I zagen er in Wetteren minstens 7 wekelijkse aankondigingsbladen het licht.

Zondag 6 Januari 1895.

Veertigste Jaargang. N° 1.

DE SCHELDEGALM

Wekelijksch Aankondigingsblad voor Calcken en omliggende Gemeenten.

Drukkers-uitgevers L. VAN DE VELDE en ZONN, Calcken-Borp.

Abonnementsprijs fr. 1.50 voor Calcken, fr. 2.00 voor den omtrek, vruchtrij met den post verzonden. Voorop betaald. — Kostenloze verzending aan de Heeren Naturalisten en de bijzondere herbergen der Gemeente en omliggende. — Invoegingen 15 centimes en Rechterlijke Aankondigingen 50 centimes per drukregel, dikwijls te herhalen, bij overeenkomst. — Plakbrieven, Programma's, Kaarten voor prijzenkampen enz. enz.: bij de uitgevers dezer bladz. gedrukt, worden kosteloos opgenomen.

Vriendelijk verzoek de aankondigingen uiterlijk voor den Vrijdag middag te doen geaden.

Voor de Annoncen buiten de Provincie wende men zich tot de Agence Havas, Magdolenastraat, 32, Brussel en Neursplatz, 8, te Parijs.

Apotheek Drogerij
ARTHUR WAUTERS
ZAND-3 LOKEREN.
Overzicht van eenige bijzonderheden, eigen aan deze Apotheek.

Koninkrijk of heerschen, Ruggengraatremming, Kliergezwelven, Sclapheid en bloedstroom, drooge hoes en geleuk aan ernstig bij kinderen en slappe personen, zijn alreer vorkomen gezonden door druse widdende airp. — Zij is aangewezen en vaak, vroedijer als vloedstroom en extracten, levertraan, enz. omdat zij blokke en sterke greit aan zwaas, spieren, heerschen en bloed. — De flesch fr. 2.50

Bloedzuiverende piljienverrijnde piljien. Zij is het beste en sterkste middel tot onderdruif en heerschen der gezondheid. — Tifaktisch middel om gal te verrijnen waartoe men door deze is aangezet. — doos fr. 1.25

Waren hoortalen voor kinderen aangezet door raling, hoest of verkoudheid klinkhoest (kinkhoest) of andere hoestwaken. flesch. fr. 0.75

Saanegeteld bij plantetrekken en verrijnden die een zacht werking te weeg brengen in alle aandoeningen der heerschen: hoest, raling, verkoudheid en algeen. — doos van 30 pillen fr. 0.75

Tegen koortsen in het koud, (verrijnde) dulle tandpijn, migraine enz. doos van 100

Wondolie.
Te en het saar en het groen sijn van de kinderen. — fleschjes 0.75

Deze poeders zijn geene purgermiddelen of levanten geene minerale stoffen, zij brengen uinnodiglijk verrijnden in gevallen van saanegeten bitte of zure opwellingen, sijnge tot hoest en heerschen pijnen aan waag en dierden sa lei den.

Wille, ried, bleeksch, nurepionische standstanden, rooigen aan vrouwen en jonge doekters sijn, veldwaken en alreer gezonden door mijne veldwaken en verrijnde piljien. — fleschjes van fr. 1.50

Antirheumatische Strijd.
Is een zacht middel tegen pijn en reuatis, sijn in leiden enz. kost de flesch fr. 1.50

Peinen, brand, waken, eldijgepallen en andere ziekten, voortkomende uit onzuiverheid des bloeds, reuatis sijn in weinig tijd door het gebruik van selenaria.

Beknoemen, waken en waken verdwijnen wonder pijn, of smart door mijne pekodie. — 0.75

Heerschen, krampen aan maag en darmen afga, koliek, sijn gesteld en gezonden sa geleuk van eenige leijde pijnstiller. — fr. 1.00 de flesch.

Heerschen, in alle soorten en prijen, Vreemde en Belgische specialiteit

VEERTSINTJIKUNDE. — Remedie tegen Kalfersziekte
voortkomende heerschen middel veldwaken en door rivingeendaligen
Opgevoerd onder de arbeid heerschen, verrijnde sijnge tot heerschen en alreer van het schonekkel, zuivert het heerschen van alle wijd en brengt een heerschen veldwaken te weeg op de veldwaken De flesch 1.25.

Stek-Springveer enz.
In deze veldwaken sijnge sijnge niet aangezonden mijne remedie te gebraken die bijgeen alreer goeden veldwaken.

Diktafen der heerschen en andere dieren.
Leiden veldwaken van dit middel ten leide sijnge heerschen omdat heerschen onder het veldwaken heerschen het is. Het is daerfor van sijnge sijnge gebraken en de veldwaken is zeker. — De flesch 1.50

Heerschen, in alle soorten en prijen, Vreemde en Belgische specialiteit

Heerschen, in alle soorten en prijen, Vreemde en Belgische specialiteit

Ad. Van De Velde,

Groote markt

WETTEREN,

HANDEL

in alle slach van

HORLOGIËN,

aan alle Prijsen.

Zon- en Regenschermen.

ACCORDEONS,

van eigene fabrikatie.

Met 10 basunen en 3 rijen tonen.

de beste, goedkoopste en doorzaande speelgereedschap der wereld.

PRIJZEN TE BEGINNEN VAN 7. TOT 100 FRANKEN

Al hetgeen mijnen handel betreft, wordt ten mijnen huize met zorg vermaakt.

Onmogelijke concurrentie daar ik de allenverkoop heb van een der grootste Huizen van Genua (Zwitserland.)

BERICHT

Ik ondergeteekende breng ter kennis dat ik van heden af mij aanbied om

TABAK TE SNIJDEN

Mijn Machiun, van 't best Engelsche steele is, laat mij toe tot kilos per avond te snijden.

Joze Van Bogaerd,

Calcken-Koffiestraat.

BERICHT.

Ter drukkerij van dit blad vervaardigt men al lerlei drukwerken, als affichen trouw- en doods- brieven, kwijt- vracht en omzendbrieven, programma's, rekeningen, sijngekaartes, enveloppen met gedrukt adres, doodbeeldkens enz. enz.

Gematigde prijen en spoedige bediening.
MEN KAN ER OOK BEKOMEN.

Besat- en Schoonmonstran: Als register longuetten, alle soorten van schrift- post- rouw- en gekleurde papieren, enveloppen, schrijfbuizen, pennen, potlooden, leien, griffels, zwarten, roden en blauwen inkt, stempel inkt kopij inkt enz. enz.

Groote kous van Vlaamsche en Franse kerk- boeken patronastra, beeldeken, enz. enz.

Alles aan zeer voordeelige prijen.

BERICHT.

De ondergeteekende laat het goerd publiek weten dat zijn magazijn voorzien is van alle nieuwe Dessins van Meubelpapieren, te beginnen van 15 centimes de rol, Boorden, Schouwstukken, Wollen, Pluimen, Duvel, Zeegras, Crin-Vegetal, Taardshaar, allerhande nietwigheden van stoffen en gippen voor Gordijnen: Storsen; Canevas, Fransen, Embussen, Mystères; Contre-jour, Goulants; Stors- koorden, in alle kleuren; Beddoelen; Ressorts; Matrassen; pluimen en wolle Kussens; Beddennels; Lavabos; Nachtafels; Meubelsche stoeien; gewone Herberg- en andere stoeien, in strooi en anders. Herbergtafels; kinderstoelen met of zonder kussens; Zetels (plants) en andere; Toile Americaine; Toile Gomme voor ziek- en kinderbedden; Voorschotten in Goutchout; Carpetten; Foyers; Vloer- en Tafellapjien; Kist-Ornemenen Kateene Sargien, te beginnen van 2 tot 7 fr. — Wolle Surgien, te beginnen van 8 tot 40 fr. — Gewaltende Bedspieren te beginnen van 4 tot 25 fr. — Bedstoelen met ressort van 14 fr. zonder ressort. Bedstoelen met ressort te beginnen van 38 tot 100 fr. — Keuken- en Herbergtafels; schoone ronde Tafels en 1 pool en op 4 pikkes; schoone lichte Wiegien van 9 tot 30 fr.; schoone keus van Spiegels te beginnen van 0.50 tot 200 fr.; koffers, kapstokken, geschilderde Storsen, tabouret de piano, keuken- en klerkassen, schoone rieten Stoelen, Bieren, enz.

Door de laagheid zijner prijen en de goede hoedanigheid zijner koopwaren, verhoort hij voortdurend de gunst van het publiek te verwerven.

POL. TARAGOLA-CLAUS.

MARKT.

WETTEREN.

OUDE HUIS

Van Vertrouwen,

P. Van Den Durpel.

Kerkstraat-Wetteren.

HORLOGIËN GOUD- en ZILVERWERK

Alle slach van Zakhorlogiën.
Akers.
Cylinders.
Remontoirs.
in goud, zilver en nikkel.
Huishorlogiën.
Regulateurs.
Wekkers.
Dit alles in van de 1ste kwaliteit en is gewaarborgd.
Inkoop van oud GOUD en ZILVER aan den hoogsten prijs.
Plaatsing van ELECTRIEKE BELLEN, en al hetgeen de electriciteit betreft, zoals: TELEFONEN, BRIJFVERWITTIGERS, enz., enz.
Al de reparatien worden door het huis zelf gedaan aan de geringste prijen mogelijk en met de meeste zorg en sijn gewaarborgd.

RIJLEN EN PINCE-NEZ

Alle bestellingen worden den Zondag verraad door aankomst tot R. De Veldman te CALCKEN-BORP.

ling bidprentjes voor Kalkenaren: pas vanaf 1893 verscheen de verwijzing naar de drukkerij. Vóór die periode werd beroep gedaan op drukkers uit Gent, Lokeren, Wetteren en Overmere.

Na het overlijden van Leo Van De Velde in 1908, werd diens plaats als *drukker-uitgever* ingenomen door diens andere zoon Emiel (1879-1939).

Aanvankelijk werden in *De Scheldegalm* vooral aankondigingen voor feesten, kermissen, notariële verkopen, informatie voor de landbouwers en reclameboodschappen opgenomen. Heel af en toe werden officiële aankondigingen van het Kalkense gemeentebestuur opgenomen (bijvoorbeeld lotelingenlijsten).

Gaandeweg, en zover we het in deze verzameling konden nagaan, vanaf 1907, verschenen vervolgv verhalen, met enkele langlopende (geschiedkundige) bijdragen van Kalkense schrijvers zoals *Calcken door de eeuwen heen* van Cyriel Dauwe, *Schetsen uit de Fransche Omwenteling* van Remi De Gelder en verslagen uit de Chinese misiepost van pater August Van De Velde (1877-1931), broer van de uitgevers.

Vooraf vanaf 1913 werd op de voorpagina regelmatig plaats gemaakt voor opinie-stukjes met betrekking tot de Vlaamse Beweging. De problematiek rond het gebruik van de Vlaamse taal in het Belgische Leger kwam meermaals aan bod. De drukkers-uitgevers en hun broer dokter Jozef Van De Velde (1871-1939)³ zouden zich kort vóór, tijdens en na WO I gaandeweg meer scharen achter de Vlaamse Beweging en het Activisme. Op politiek lokaal vlak vertaalde zich dat in een ongemeen verbeterde strijd tussen de Katholieke aanhangers van de familie Tibbaut en de Katholieke aanhangers van dokter Jozef Van De Velde. Die situatie zorgde er ongetwijfeld voor dat van een herneming van *De Scheldegalm* na WO I geen sprake meer kon zijn. Het nummer van 4 oktober 1914, nr. 40 van de 59ste jaargang, is dan ook mogelijk het laatste gedrukte exemplaar.

Over de oplage van het aankondigingsblad tasten we in het duister. De hoofding van het blad vermeldde voor de periode 1893-1914 dat de abonnementsprijs 1,50 frank voor Kalken en 2,00 frank voor *den omtrek* bedroeg. De verzending naar de notarissen en de belangrijkste herbergen gebeurde oorspronkelijk gratis. Vanaf de jaargang 1907 gebeurde dat enkel nog voor de notarissen.

In diezelfde periode bleef de prijs voor inlassingen bevroren op 15 centiem en die voor rechterlijke aankondigingen op 50 centiem per regel. Belangrijk voor een bepaalde groep adverteerders was de bepaling dat *Plakbrieven, Programmas, Kaarten voor prijskampen, enz., enz., bij de uitgevers dezes blads gedrukt, kosteloos* in *De Scheldegalm* werden opgenomen.

³ A. VAN DE SOMPEL, Open kijk op leven en werk van dokter Jozef Van De Velde (1871-1939), *Castellum*, VI, nr. 4, 1989, p. 4- 81.

3. De link naar Erfgoeddag 17 april 2005

De Stichting Sint-Pietersfeest Kalken werkt reeds enkele jaren mee aan Erfgoeddag. Het thema voor 2005 is *Gevaar!* Voor de tentoonstelling rond de geschiedenis van de wijkkermissen en feesten in Kalken uit de periode tweede helft 19de eeuw - eerste helft 20ste eeuw werd ruim geput uit de informatie uit de hierboven beschreven jaargangen van De Scheldegalm voor de periode 1893-1914.

De talrijke aankondigingen rond Schellebelle Potjesmarkt, Kalkenkermis, Sint-Denijnskermis en de Kalkense wijkkermissen van de Zomerstraat, Hussevelde, Vromondstraat, Boombos en de Meerskant, Eesvelde, Vaartstraat, Molenstraat en Kruisenstraat zijn belangrijk voor een beter inzicht in de evolutie van het Kalkense volksleven.

Het thema *Gevaar!* wordt vooral ingebed in de bezorgdheid voor het behoud van de overlevering van mondelinge en gedrukte gegevens rond kermissen en feesten.

De tentoonstelling *Zegswijzen, vertellingen, liederen, volksspelen ter gelegenheid van feesten en kermissen in Kalken* heeft plaats in zaal Koninklijke Harmonie, Koffiestraat 72, 9270 Kalken, op zondag 17 april 2005 van 10 tot 18 uur.

1850-1950: EEN EEUW BLOEMENSIERTEELT TE GENTBRUGGE. HET GEREEDSCHAP VAN DE BLOEMIST

Van zaterdag 30 april tot zondag 8 mei 2005 wordt te Gentbrugge op Campus Sint-Jozef van het AZ Maria Middelaars-Sint-Jozef een heel interessante tentoonstelling georganiseerd over een eeuw bloemensierteelt te Gentbrugge. In 1881 werd de kliniek Sint-Jozef opgericht midden in een bloemistenstreek. Van midden 19^e tot midden 20^e eeuw waren er een honderdtal bloemisten te Gentbrugge. Ondertussen is deze activiteit er verdwenen. Het wordt dus een nostalgische expositie, vooral met oud bloemistengereedschap. Door de urbanisatie deinde de bloemensierteelt uit vanuit Gent naar Ledeberg, Gentbrugge, Melle, Merelbeke, Destelbergen, Heusden, Laarne, Sint-Denijs-Westrem, Afsnee, De Pinte, Sint-Amandsberg, Oostakker, Lochristi, enz. Vandaar dat er ook een overzicht komt met foto's en documenten over de bloemensierteelt in de streek rond Gent en over de Gentse Floraliën. De leefwereld van de bloemisten werd destijds volledig bepaald door het streven naar kwalitatief goed plantgoed, nieuwe variëteiten, zorg voor bloemistenaarde, ver-

*Fig. 1:
Pierre Parré,
bloemist te Gentbrugge.*

warming, water en voedsel voor de planten, bescherming tegen vorst en zon, insecten- en ziektebestrijding, verkoop en verzending van de planten. De tentoonstelling is daarom opgebouwd rond deze thema's.

Kokoszaden werden bijvoorbeeld in grote bakken ingevoerd uit Brazilië. De pionierbloemisten droegen een witbeige schort als ontwerpers van nieuwe planten- en bloemenvariëteiten.

De bloemisten kochten heide- en bosgrond. Dit werd in zinken hectoliters gemeten. De grond werd in zware grondmolens vermalen. Er werd gebruik gemaakt van rieten, schoppen, grote zeef en trommelzeef om de grond gebruiksklaar te maken. De bloemistengrond werd met kruiwagens vervoerd en met een draagbak in de serre gedragen.

Fig. 2: Draagbak voor bloemistenaarde.

Voor de kamerplanten die van tropische herkomst waren, werden er monumentale serres gebouwd. Er kwamen stookplaatsen met indrukwekkende kolenbranders. Er werd een netwerk van chauffagebuizen gelegd naar de serres.

Fig. 3: Grote kolenbriketten voor serreverwarming.

Water was kostbaar. De planten moesten besproeid worden met gieters en handpompen. Bij de extreem droge zomer van 1911 was er geen grondwater meer. De beken stonden droog. Het was een ramp voor de vele bloemisten in het Gentse. De meeste planten gingen verloren. Om dergelijke rampen te voorkomen werden vanaf 1912 in veel bloemisterijen een watertoren gebouwd om voldoende waterreserve te hebben.

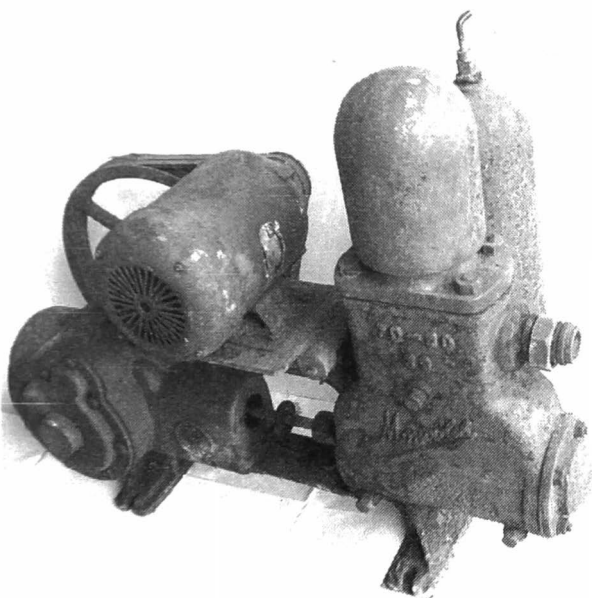

Fig. 4: Waterpomp voor grondwater.

Planten hebben uiteraard voedsel nodig. Voordat kunstmest beschikbaar was, werd beer (gier) gebruikt. De beer werd verdund met water om de plantjes niet te verbranden. Om de juiste verhouding te weten werd het soortelijk gewicht van de beer bepaald met een glazen meetinstrument. Veel bloemisten hadden onder hun personeel een “proever”, die zijn vinger stak in de verdunde beer en smaakte of deze niet te sterk was.

Tussen de azaleaplanten werden er “moutkeesten”, afval van bierbrouwerijen, gestrooid als meststof.

Fig. 5: Mestverspreider met moutkeesten.

De jonge plantjes, die in het voorjaar uit de verwarmde kweekserre buiten uitgeplant werden, moesten beschermd worden tegen vorst en felle zon. Boven de plantjes werden er ijzeren parkbogen geplaatst. Bij gevaar voor nachtvorst werden deze bogen afgedekt met rietmatten. Om de plantjes te beschermen tegen felle voorjaarszon werden er “latties” over gelegd. Ook de serreplantjes werden beschermd tegen de felle zon met rietmatten, en later door het bekalken van de serrerruiten.

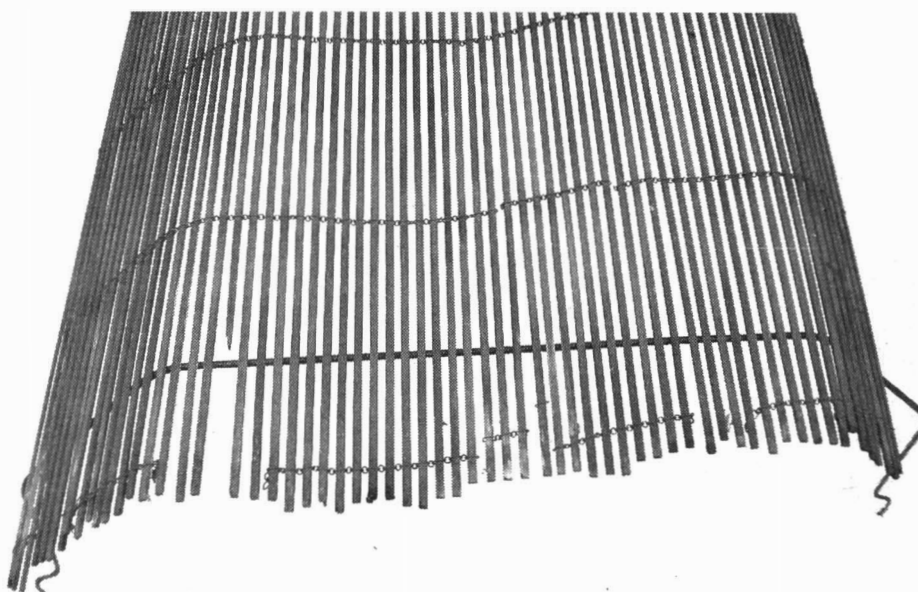

Fig. 6: Houten “latties” op smeedijzeren parkbogen.

De strijd tegen ziektes als schimmels en insecten als rode spint was zeer belangrijk. In de tijd vóór de periode van fungiciden en insecticiden, was traditionele bestrijding uiterst belangrijk. Tegen schimmels werden koperproducten gebruikt. Tegen insecten was een aftreksel van tabaksnerven overal gebruikelijk.

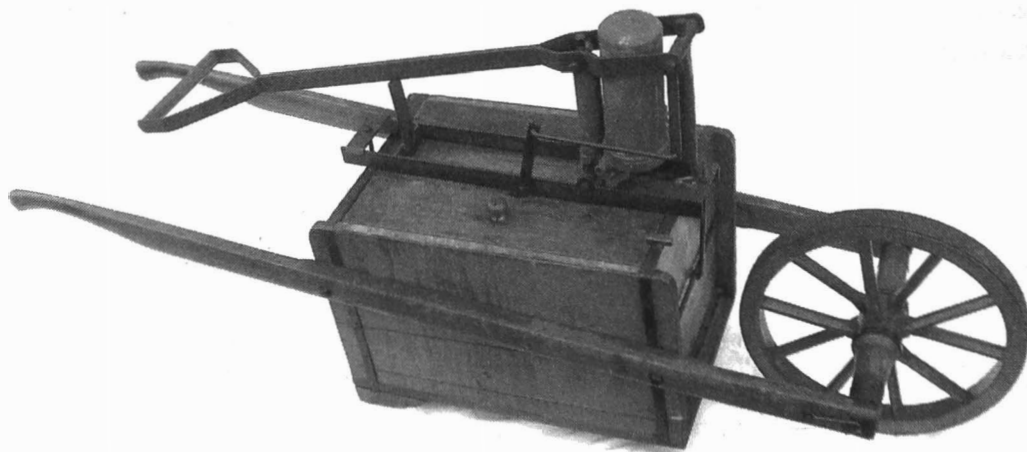

Fig. 7: Houten sproeikar voor besproeiing met een aftreksel van tabaksnerven.

Aan de planten werden er papieren etiketten gebonden met de juiste variëteitnaam en vermelding van de bloemisterij. De etiketten werden in een drukkerij vervaardigd. De ijzeren draadjes werden er aan gedraaid door gevangenen in de “Nieuwe Wandeling” te Gent. Voor verzending werden de planten gezet in rieten manden, waarin wissen recht gestoken werden, en bovenaan toe gebonden werden. De planten werden verpakt met bruin papier, en daarna met jute en bindtouw. Tijdens de tweede wereldoorlog werden de stenen bloempotjes verwijderd en vervangen door kartonnen potjes om het gewicht te beperken bij trein- en boottransport.

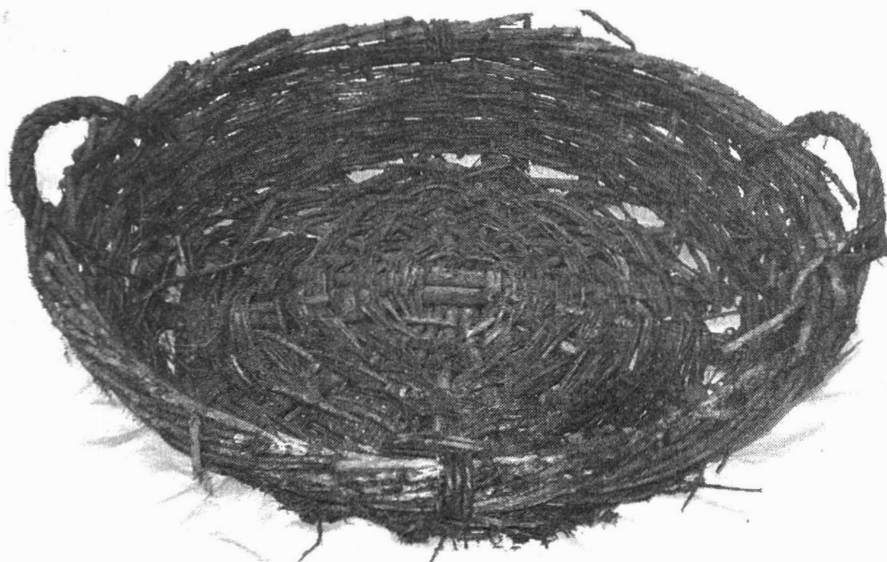

Fig. 8: Mand voor de verzending van planten.

De tentoonstelling loopt in samenwerking met de stad Gent en is dagelijks gratis te bezoeken in de Campus Sint-Jozef, Kliniekstraat 27-29, 9050 Gentbrugge, op de 6de verdieping, van zaterdag 30 april tot en met zondag 8 mei 2005, telkens van 14 tot 19 uur. Voor inlichtingen kan je terecht bij museumconservator Mark Adriaen, AZ Maria Middelaes - Sint-Jozef, Kliniekstraat 27-29, 9050 Gentbrugge, mark.adriaen@azmmsj.be
www.azmmsj.be

Castellum

Driemaandelijks tijdschrift van de VERENIGING VOOR
LOKALE GESCHIEDENIS VAN KALKEN EN LAARNE

Dienst Wettelijk Depot nr. B.D. 40.652

Oplage: 300 exemplaren

Omslagillustratie: De familie Dult- De Veirman in 1901. Helemaal links Marie De Veirman, in het midden haar vader August De Veirman met naast hem Petrus Dult. Helemaal rechts staat Sylvie Alice Dult (foto Maria Van Damme)

INHOUD

<i>Editoriaal</i>	
Eric Balthau	3
<i>Lijkschouwingen in Kalken in de 17de en 18de eeuw</i>	
Luc De Ruyver	5
<i>De afwijzing van een aanvraag voor toneelopvoeringen in Laarne (1820)</i>	
Johan R.J. De Wilde	17
<i>Eén familie is groot genoeg. Maatschappelijke evoluties in de familie De Wilde -Van De Velde in Laarne vanaf 1838</i>	
Gertjan De Wilde	23
<i>Elf jaargangen van De Scheldegalm als basis voor een tentoonstelling over kermissen en openbare feesten in Kalken ter gelegenheid van Erfgoeddag, 17 april 2005</i>	
André Van De Sompel	69
<i>1850-1950: een eeuw bloemensierteelt te Gentbrugge. Het gereedschap van de bloemist...</i>	
.....	73
Inhoudstafel	78

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun bijdrage.
Teksten mogen worden overgenomen mits vermelding van de bron en de auteur,
en het toezenden van een exemplaar.